

Gyllins Trädgårds alléer och kulturella ekosystemtjänster

– En underlags- och platsanalys

Gyllins trädgårds avenues and cultural ecosystem services – a basis and site analysis

Lovisa Jakobsson

Självständigt arbete • 15hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Landskapsingengörsprogrammet
Alnarp 2021

Gyllins trädgårds alléer och kulturella ekosystemtjänster – en underlag- och platsanalys

Gyllins trädgård's avenues and cultural ecosystem services – a basis and site analysis

Lovisa Jakobsson

Handledare: Patrik Olsson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Åsa Ode Sang, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning:

Nivå och fördjupning: 15 hp

Kurstitel: Grundnivå, G2E

Självständigt arbete i landskapsarkitektur, G2E –

Kurskod: Landskapsingenjörsprogrammet

Program/utbildning: EX0841

Kursansvarig inst.: Landskapsingengörsprogrammet

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Utgivningsort:

Utgivningsår: Alnarp

Omslagsbild: 2021

Bild tagen av författaren våren 2021

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Gyllins trädgård, Husie, Malmö, allé, alléer, ekosystemtjänster, kulturella ekosystemtjänster, hamling

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Sammanfattning

Alléer i landskapet bidrar med ett flertal viktiga ekosystemtjänster och nyttor för oss människor och den biologiska mångfalden. Genom att skapa dessa möjligheter är äldre alléer skyddade enligt biotopsskyddslagen. I områden som anläggs runt om i landet planteras ofta in nya alléer för att så småningom kunna bidra på samma sätt som de äldre. Att träden är viktiga är inget nytt för oss men med den vetenskap kommer arbetet att undersöka om alléer och dess ekosystemtjänster faktiskt omnämns i underlag vid anläggning av nya områden. Uppsatsen ämnar sikta in sig på de kulturella ekosystemtjänsterna och om de syns i planbeskrivningar och ritningar för att sedan jämföras med platsen.

Litteraturstudien ger en övergripande bakgrund till alléers historia och visar att alléer anses vara en viktig del av landskapsbilden. Alléer börjar planteras i Sverige under 1600-talet och är en förlängning av den franska barockstil som dominerade inom landskapsestetiken vid tidpunkt. Alléns utformning har genom tiderna varit den samma men för att skapa hållbara alléer för framtiden är blandalléer ett bra alternativ. Funktionen av allén går från att utgöra en statusmarkör till att bli en vedertagen form längs flera vägar i landet. Litteraturstudien definierar även de kulturella ekosystemtjänsterna och visar på de svårigheter som finns vid bedömning. Detta då de än idag är den minst beforskade tjänsten. En presentation av studieobjektet Gyllins trädgård ger en historisk bild av vad platsen tidigare utgjort.

Underlagsanalysen visar att natur är en viktig del i utformning av området Gyllins trädgård. I olika kapitel framgår det att de äldre träden är skyddade vilket även framgår i plan. De äldre träden sägs stå i rad och syftar till en lindallé med tidigare hamlade träd och en rödeksridå. Utöver det nämns det vid flertal tillfällen att befintlig vegetation ska bevaras. Begreppet allé används sällan i underlag trots att flera är planterade och bevarade i området. De yngre träden nämns inte i det skrivna underlaget men kan synas på ritade illustrationsbilder. Vad gäller de kulturella ekosystemtjänsterna nämns de inte heller vid namn, men de värden som underlag strävar efter att skapa och bibehålla i området följer alla de kulturella ekosystemtjänsternas definitioner. På så sätt går det att läsa mellan raderna att de kulturella ekosystemtjänsterna värnas om.

Platsanalysen görs för att undersöka om underlag representeras vid slutskede. Alléer och dess kulturella ekosystemtjänster undersöks. Alléer finns det många av i området men endast tre bestånd analyseras vid platsanalys och består av fyra olika arter. I valet av alléer har en gammal hamlad lindallé som fyllts ut med yngre ekar, en ung allé av silverlön och en äldre ridå av rödekar analyserats och inventerats. Lindallén är av god vitalitet och bidrar till flera olika kulturella ekosystemtjänster. De yngre ekarna som står i samma rad är av blandad vitalitet men binder samman den bevarade allén med ett ungt perspektiv. Den yngre allén av silverlön är ännu unga men har potential att bilda en vacker allé med tiden. Rödeksridån är inte en allé men bidrar på många sätt likt en allé. Platsanalysen ämnar även att skapa en uppfattning av hur brukare använder området och dess träd där resultatet har varit varierande.

Nyckelord: Gyllins trädgård, Husie, Malmö, allé, alléer, ekosystemtjänster, kulturella ekosystemtjänster, hamling

Abstract

Alleys in the landscape contribute with a number of important ecosystem services and benefits for us humans and biodiversity. By creating these opportunities, older avenues are protected under the Biotope Protection Act. In areas that are built around the country, new avenues are often planted in order to eventually be able to contribute in the same way as the older ones. That trees are important is nothing new to us, but with that knowledge, the work will investigate whether avenues and their ecosystem services are actually mentioned in the data when constructing new areas. The thesis intends to focus on the cultural ecosystem services and whether they are visible in plan descriptions and drawings and then compared with the site.

The literature study provides an overall background to the history of avenues and shows that avenues are considered an important part of the landscape. Alleys began to be planted in Sweden during the 17th century and are an extension of the French Baroque style that dominated landscape aesthetics at the time. The design of the avenue has always been the same, but to create sustainable avenues for the future, mixed avenues are a good alternative. The function of the avenue evolves from being a status mark to becoming an accepted form along several roads in the country. The literature study also defines the cultural ecosystem services and shows the difficulties that exist in assessment. This is because they are still the least researched service today. A presentation of the study object Gyllin's garden gives a historical picture of what the place previously constituted.

The background analysis shows that nature is an important part of the design of the Gyllin's garden area. In various chapters it states that the older trees are protected, which is also stated in the plan. The older trees are said to stand in a row and refer to a linden alley with previously felled trees and a red oak curtain. In addition, it is mentioned on several occasions that existing vegetation must be preserved. The term avenue is rarely used in subsoil, despite the fact that several are planted and preserved in the area. The younger trees are not mentioned in the written material but can be seen in drawn illustrations. As far as the cultural ecosystem services are concerned, they are not mentioned by name either, but the values that the data strives to create and maintain in the area follow all the definitions of the cultural ecosystem services. In this way, it is possible to read between the lines that the cultural ecosystem services are protected.

The site analysis is done to investigate whether data is represented at the final stage. Alleys and their cultural ecosystem services are examined. There are many avenues in the area, but only three are analyzed during the site analysis and consist of four different species. In the choice of avenues, an old hammered linden alley filled with younger oaks, a young avenue of silver maple and an older curtain of red oaks have been analyzed and inventoried. The linden alley is of good vitality and contributes to several different cultural ecosystem services. The younger oaks that stand in the same row are of mixed vitality but connect the preserved avenue with a young perspective. The younger avenue of silver maples is still young but has the potential to form a beautiful avenue over time. The Red oak curtain is not an avenue but contributes in many ways like an avenue.

Keywords: Gyllins trädgård, Husie, Malmö, avenue, avenues, ecosystem services, cultural ecosystem services, pollard

Innehållsförteckning

1. Inledning	9
1.1. Bakgrund och utgångspunkter	9
1.2. Begrepp	9
1.3. En historisk introduktion av alléer	10
1.4. Introduktion ekosystemtjänster	11
1.5. Syfte och mål	12
1.6. Frågeställningar	12
1.7. Avgränsningar	12
2. Material och metod	13
2.1. Litteraturstudie	13
2.2. Fallstudie – Gyllins Trädgård	13
2.2.1. Gyllins trädgård	13
2.2.2. Platsanalys	14
2.2.3. Analys av planeringsunderlag	14
3. Litteraturstudie	16
3.1. Allén	16
3.2. Ekosystemtjänster	19
3.3. Kulturella ekosystemtjänster	21
3.3.1. Hälsa och sinnlig upplevelse	22
3.3.2. Sociala interaktioner	23
3.3.3. Naturpedagogik	23
3.3.4. Symbolik och andlighet	24
3.4. Presentation av bostadsområdet Gyllins trädgård	26
3.5. Historisk utveckling av alléerna i området	28
4. Fallstudie – Gyllins trädgård	33
4.1. Platsanalys	33
4.2. Analys av planeringsunderlag	35
4.2.1. Det skrivna	35
4.2.2. Det ritade	37

5.	Diskussion.....	39
5.1.	Alléer.....	39
5.2.	Ekosystemtjänster	40
5.3.	Gyllins trädgård	40
5.4.	Platsanalys	41
5.5.	Analys av planeringsunderlag	43
5.6.	Metoddiskussion	44
6.	Slutsats.....	46
7.	Referenser.....	47

1. Inledning

1.1. Bakgrund och utgångspunkter

Alléer fyller många funktioner i landskapet, de speglar en historisk tradition, bidrar med flera olika ekosystemtjänster och skapar miljö för biologisk mångfald.

Att alléer är viktiga för oss är tydligt men på vilket sätt framträder alléers funktioner i ett redan välutvecklat samhälle?

1.2. Begrepp

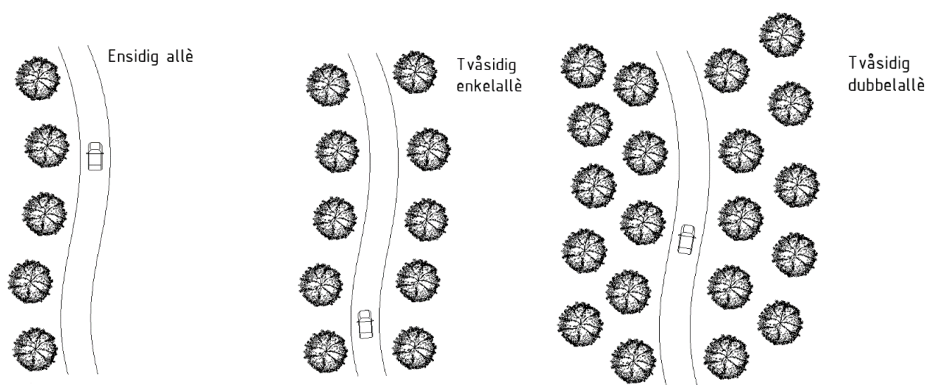
Alléer kan definieras på olika sätt beroende på vilken nytta som står i centrum för beskrivaren. Nedan följer tre definitioner av begreppet allé:

Nationalencyklopedin definierar en allé som ”väg eller gata med träd planterade på båda sidor, vanligen i enkla rader men ibland även i flerdubbla led... trädraderna i en allé planteras på minst en meters avstånd från körbanan och träden bör med hänsyn till storleken som fullvuxna placeras på 8-15 meters avstånd från varandra. Alléträden utgörs företrädesvis av våra vanliga lövträd.” (NE u. å.).

Naturvårdsverket definierar en allé som ”Lövträd planterade i en enkel eller dubbel rad som består av minst fem träd längs en väg eller det som tidigare utgjort en väg eller i ett övrigt öppet landskap. Träden ska till övervägande del utgöras av vuxna träd.” (Naturvårdsverket 2014)

Svenska Akademiens ordbok definierar en allé som ”a) kör- 1. Gångväg, på båda sidor omsluten 1. kantad af (i sht regelbundet planterade) träd; äfv., särsk. i ä. tid, om väg, omgifven af andra, ej alltför låga växter.

b) väg, kantad af andra, i sht med regelbundna mellanrum anbragta föremål, t.ex. pelare, kolonner o. d.” (Svenska Akademiens ordbok u. å.).

Figur 1. Skiss över olika alléers uppbyggnad, Illustration: Lovisa Jakobsson (2021)

Enligt Nationalencyklopedin utgörs en allé av träd planterade på båda sidor av en vägen (u.å.). De kan stå i enkla rader eller i dubblarader i form av en tvåsidig dubbelallé (NE u.å.). Definitionen uttrycker noga beskrivning på hur långa avstånd det behöver vara mellan träd och väg samt mellan varandra, den säger inget om hur många träd som behöver stå i rad för att skapa allén. NE uttrycker även att alléer generellt utgörs lövträd (u.å.). Enligt Naturvårdsverket behöver en allé bestå av fem eller fler träd och kan stå längs en väg eller där det tidigare varit en väg (2014). Naturvårdsverket nämner inget i definitionen om alléer behöver stå längs båda sidor av vägen utan kan utgöras av ensidiga alléer (Naturvårdsverket 2014). I definitionen framgår det även att de ska vara äldre träd vilket kan baseras på biotopskyddet för alléer (Naturvårdsverket 2014). I en äldre definition av Svenska Akademiens ordbok står det i a) ännu en gång att för att utgöra en allé är ska träden stå på båda sidor om vägen och kan utgöras av tvåsidig enkelallé eller tvåsidig dubbelallé (u.å.). De olika definitionerna kommer att appliceras på platsen.

1.3. En historisk introduktion av alléer

Alléer utgör ett klassiskt inslag i landskapsbilden, dess vedertagna form har använts länge och på flera olika sätt. Plantering av de första alléerna i Sverige kan spåras tillbaka till 1600-talet. Då var deras främsta funktion att koppla samman natur till större byggnader så som slott och herrgårdar (Bengtsson et. al 1996). Detta gjorde att allén fick en tydlig förbindelse till huvudbyggnader och fungerade som ett sätt att knyta an till en större landskapsbild (Naturvårdsverket 2014). Skånes första alléer planterades under det tidiga 1700-talet men i mindre utsträckning då det var brist på träd i landskapet (Olsson 2012). Efterhand påverkades det skånska landskapet med hjälp av alléer då det ledde till att mer träd planterades. Alléerna användes för att skydda från oväder och snö, de band samman sand och de hjälpte till att ta hand om kraftig nederbörd (Olsson 2012). Under 1700-talets slut trädde alléer in i stadsbilden och agerade markörer vid infartsvägar (Bengtsson et. al

1996). Först under 1800-talet började alléer planteras in vid odlingsbygder och därmed växte alléns funktion ytterligare när de bildade strikta arkitektoniska rader runt om i landet (Bengtsson et. al 1996). Trädslagen bestod framför allt av lövträd under den här perioden (Olsson 2012). Senare under 1970-talet ändrades perceptionen kring alléers ursprung och uttryck, nu ansågs deras forna egenskap som markörer till all den bebyggelse som kommit att ske som negativ, här skapades en idolisering av den gamla stadsbyggnationen vilken ansågs vara mer fri och opåverkad av människan (Bengtsson et. al 1996). Efter detta föll en ny våg av medvetenhet in, miljömedvetenheten, och med den kom även ett uppsving för träd i staden. Nu började man tänka mer på trädens funktion och betydelse för klimatet, vilket gjorde att alléer började planteras alltmer (Bengtsson et. al 1996). Under den senare delen av 1900-talet börjar även medvetenheten öka kring bevaring av de äldre alléerna, träden får nu stå kvar och fortsätta bidra ur miljöperspektiv samt med de kvaliteter som de skapar i landskapet (Bengtsson et al. 1996).

1.4. Introduktion ekosystemtjänster

Ekosystem är ett sätt att beskriva naturens funktion som utgörs av olika komponenter som växter, mikroorganismer, vatten och luft, samt hur de interagerar med varandra (TEEB 2011). Genom detta skapas ekosystemtjänster utav människans och naturens samverkan (Hård af Segerstad 2014). Fungerande ekosystem är grunden för människors hälsa då nästan alla källor som mänskligheten drar nytta av kommer från naturen (TEEB 2011). Naturvårdsverket definierar tjänsterna som *”Ekosystemens direkta och indirekta bidrag till människors välbefinnande”* (Hård af Segerstad et. al 2014 s. 8). Ekosystemen delas sedan in i fyra olika tjänster, försörjande, reglerande, stödjande och kulturella (TEEB 2011). Ekosystemtjänster är ett redskap att upptäcka de funktioner som dras från ekosystemen och vara en bidragande faktor till problem inom stadsplaneringen (Hård af Segerstad et. al 2014). Genom förståelse för ekosystemens funktioner underlättas hållbar stadsplanering. Mark- och vattenanvändning i planering och byggnation är en central del i att bevara ekosystemen och dess förmåga att bidra med ekosystemtjänster (Naturvårdsverket 2020). De kulturella ekosystemtjänsterna vilka kommer undersökas under arbetet är enligt Naturvårdsverket (2012) de som är mest framträdande i vår urbana miljö. Trots det är dem svåra att värdera då de inte ger en praktisk belöning utan deras gynnande egenskaper framför allt ligger i brukarens egen värdering och känsla (MA 2005).

1.5. Syfte och mål

Fokus kommer att ligga vid hur väl alléer tas tillvara under planering av ett nybyggt område och kommer att utgå från dess kulturella ekosystemtjänster. För att göra detta kommer de kulturella ekosystemtjänsterna att identifieras och analyseras på platsen. Målet med arbetet är att undersöka hur alléer beskrivs och hur alléernas ekosystemtjänster tas tillvara vid nybyggda områden.

1.6. Frågeställningar

- I vilken omfattning omnämns äldre och yngre alléer i underlag vid nybyggda områden och hur väl överensstämmer de på plats?
- Framgår det i underlag i vilken utsträckning alléernas kulturella ekosystemtjänster nyttjas?

1.7. Avgränsningar

Arbetet har avgränsats geografiskt till ett mindre och relativt nyprojekterat område, Gyllins Trädgård i Husie, Malmö dessutom kommer endast det nybyggda bostadsområdet diskuteras och inte den naturnära parken i anslutning. Avgränsning sker i avseende att kunna analysera underlag så som planritningar och beskrivningar på detaljnivå. Det kommer främst att vara de kulturella ekosystemtjänsterna som undersöks i relation till alléerna. Tjänsterna ska redovisas, undersökas och identifieras på platsen. Enligt Naturvårdsverket (2012) är kulturella ekosystemtjänster de som är mest framträdande i vår urbana miljö. Trots det är de kulturella ekosystemtjänsterna svåra att värdera då de inte ger en praktisk belöning utan deras gynnande egenskaper framför allt ligger i brukarens egen värdering och känsla (MA 2005). Alléerna på plats kommer att diskuteras i olika sektioner, fokus kommer att ligga vid en gammal lindallé, en rödeksridå och en nyplanterad allé. Anledning till vald avgränsning är för att de i utformning av platsen ger tre olika perspektiv på allé eller allélik anläggning.

2. Material och metod

Arbetet består av två delar, en litteraturstudie och en fallstudie. Litteraturstudien avser ge en bredare bakgrund till ämnet. I fallstudien ingår platsanalys och analys av planeringsunderlag. Diskussionen kommer att ske kring alléernas funktion och utformning i relation till ekosystemtjänster. Som studieobjekt har valts bostadsområdet Gyllins trädgård i Malmö vilket byggdes 2009.

2.1. Litteraturstudie

Litteraturstudien har genomförts med fokus i ämnena alléers historia i Sverige och Skåne samt en begreppsanalys och definiering av de kulturella ekosystemtjänsterna. Källor för studien består av underlag från SLU:s bibliotek, rapporter, statliga publikationer och vetenskapliga artiklar. Dessutom står ett antal böcker till grund för den historiska presentationen. En introduktion kommer att ske av Gyllins Trädgård och områdets historia kommer att presenteras med hjälp av historiska underlag (Malmö Stad stadsbyggnadskontor 2006). Historiskt kartmaterial från perioden 1938-2012 från Lantmäteriet har studerats för att följa de förändringar som skett i området innan anläggning.

2.2. Fallstudie – Gyllins Trädgård

Arbetet kommer att fokusera på hur alléer beskrivs i underlag jämfört med hur de ter sig vid studie på plats. Av de olika nyttor alléer tillför kommer de kulturella ekosystemtjänsterna att stå i fokus. Dessutom studeras i vilken utsträckning det framkommer information om vad som egentligen gäller alléer och dess kulturella ekosystemtjänster i underlag, direkt eller indirekt, ”mellan raderna”?

2.2.1. Gyllins trädgård

Platsanalysen fokuserar på Gyllins Trädgård och kommer att avhandla det nyprojekterade bostadsområdet. På platsen sker en inventering och analys av området, som sedan jämförs med underlaget i ett försök att analysera hur väl platsen korresponderar med det skrivna underlaget. Inventering och analys skedde i form

av tre platsbesök under våren 2021. Inventeringen gjordes i syfte att identifiera alléer - för att sedan undersöka de ekosystemtjänster som de bidrar med.

2.2.2. Platsanalys

Platsen besöks vid tre tillfällen, beskrivs och undersöks i form av en platsanalys. Platsanalysen bidrar till att bedöma, känna och skildra platsen för att skapa en vidare insikt där de möjligheter som platsen erbjuder preciseras (Boverket 2020).

Under det första besöket var det en solig helgdag och jag blev bjuden på fika av en vän som bor i området. Detta ledde till diskussion om hur det är att bo på platsen och uppleva den varje dag. Besöket utgick från att promenera runt Gyllins Trädgård för att planlägga området för att skapa en bättre förståelse av platsen. Innan besök hade underlag undersökts till viss del så att det skulle gå lättare att orientera sig. Till besöket fanns kartor och planritningar för att jämföras.

Den andra gången besöktes platsen under en mulen och regnig förmiddag. Denna gång låg störst fokus vid att artbestämma träden i alléerna och identifiera vilka kulturella ekosystemtjänster som kunde tydas på platsen. Inför detta besök hade de kulturella ekosystemtjänsterna definierats och undersökts genom en litteraturstudie för att få en djupare förståelse för vad som behövde identifieras.

Under båda besöken hade träden ännu inte fått löv och det var folktomt i området. Trots sol så var det kyligt och inte särskilt många ute, en del barnfamiljer lekte vid lekplatsen men inget större intryck av aktivitet kunde tydas.

Det tredje besöket skedde senare än de andra och var ännu en solig helgdag. Denna gång ville jag observera hur människor brukar platsen. Efter tidigare besök hade jag inte fått något direkt intryck av aktivitet men denna dag träffade jag rätt. Nu var människor ute och njöt av det varma vädret och jag kunde betrakta rörelsemönstret på avstånd. Fördelaktigt vid besöket var det fina vädret som hjälpte till att locka ut de boende. Platsbesöken var värdefulla och bidrog till att lära känna platsen och skapa en mer omfattande förståelse för hur den är projekterad och brukad.

2.2.3. Analys av planeringsunderlag

Genom att studera planritningar, detaljritningar, kartor och beskrivningar ska en jämförelse göras. Fokus för underlag kommer att ligga vid vegetation och utformning av området och kommer senare att diskuteras och tolkas under diskussionsdelen av arbetet. Detta innebär att vid beskrivning av det skrivna och det ritade kommer inte allt som står i underlag redovisas utan endast de delar som är relevanta för arbetet.

Planeringsunderlaget för platsen utgörs av följande fyra detaljplaner med illustrationer. Detaljplan för del av Gyllins trädgård (etapp 1) Dp 4791 (2006), en detaljplan för del av kvarteret Gyllins trädgård (etapp 2) Dp 5174 (2013) och en detaljplan för Gyllins trädgård 3 Dp 5339 (2016) samt tillhörande detaljplan för del av Gyllins trädgård (naturparken) Dp 5098 (2010). (Malmö Stad stadsbyggnadskontor). Dessutom har Målbeskrivning för området analyserats (Nielsen 2016).

3. Litteraturstudie

3.1. Allén

Allén med sitt franska ursprung kom till Sverige under 1600-talet. Främst planterades alléer längs infartsvägar åt herrgårdar, slott och olika bruk, som ett sätt att skapa en distinkt skillnad mellan de fina godsen och bondens nyttolandskap (Calmerbjörk et. al 1998). Den franska barockstilen med räta och strikta mönster förstärktes med trädrader och Sverige tog snabbt efter (Jakobsson & Olsson 2005). Trädraderna skapade en ståtlig entré för godsherren och band samman bebyggelse med naturen. Historiskt har allén funnits till länge och sett olika ut, träden kunde vara både friväxande eller formklippta och kunde bestå av samma art eller olika arter inom samma allé (Bengtsson et. al 1996). På så sätt varierade våra alléer inte enbart beroende på var man geografiskt befann sig i landet utan även genom art- och stilarrangemang inom den enskilda allén. Under 1700-talet kom alléer att anläggas alltmer i parker och längs landsvägar och fick därav en mer cementerad plats i kulturlandskapet (Jakobsson & Olsson 2005). Längs strikta rika vägar anlades nu alléer vilka ofta tydligt kopplades till strategiska punkter vid godsen (Jakobsson & Olsson 2005). Under 1800-talet skedde två skiftesreformer, enskiftet och laga skiftet, vilka resulterade i att alléer började anläggas längs vägar till gårdar och prästgårdar i ännu större utsträckning (Calmerbjörk et. al 1998). Användningen började på så sätt att utvecklas och spred sig till fler områden. Det som tidigare agerat en slags statusmarkör fick en större utbredning i landskapet. Under andra halvan av 1800-talet ökade välståndet för bönderna efter reformen och det kunde byggas nya hus, trädgårdar och anläggas alléer. De så kallade gårdsalléerna var inte ett måste men gav bönderna möjlighet att på samma sätt som godsen visa status (Jakobsson & Olsson 2005). De homogena 1800-tals alléerna har efter deras storhetstid blivit av större artdiversitet (Jakobsson & Olsson 2005). Under 1900-talet planterades fler alléer utmed de allmänna stadsvägarna, där de kom att fungera som läplanteringar vilket ökade alléns funktion ytterligare (Calmerbjörk et. al 1998). Träden i alléerna bestod framförallt av lövträd, men barrträdsalléer fanns även i en mindre utsträckning (Calmerbjörk et. al 1998). Träden som användes i utformningen var olika, vanligtvis planterades lind, alm och ask men även pil, ek

och oxel (Calmerbjörk et. al 1998). Anledningarna till att träden beskars var många, det kunde vara av estetiska skäl för att skapa en enhetlig allé men även funktionella skäl för att skapa skydd mot till exempel storm och snö (Calmerbjörk et. al 1998). De funktionella skälen drar vi fortfarande nytta av idag (Jakobsson & Olsson 2005).

En vanlig skötselmetod av de gamla alléerna var att hamla träden. Begreppet hamling har i Sverige flera olika benämningar som till exempel topphugga, stubba, klappa, kulla, tulla och styva (Calmerbjörk et. al 1998). Anledning till hamlingen var både praktiska och estetiska (Olsson 2012). Hamlingen utfördes regelbundet som en metod att ta löv från träden, lövtakten har genom tiden betytt mycket för skogs- och mellanbygder där tillgång till mer foder åt kreatur behövdes, löven samlades in och fungerade som utfyllnad till ängshöet som ett resultat av magra ängar (Calmerbjörk et. al 1998). Under 1700-talet var hamlingen stor och behövlig, löven blev en stor tillgång i det krislandskapet som var i landet vid tiden (Olsson 2012). Hamlande var som störst i södra och mellersta Sverige (Calmerbjörk et. al 1998). Hur mycket av löven som användes som utfyllnad av foder varierade från gård till gård och från säsong till säsong (Calmerbjörk et. al 1998). I slutet av 1800-talet var behovet av löv inte lika stort (Olsson 2012). Löven användes dock på fler sätt utöver foder och virke bidrog hamlingen till en mängd olika positiva faktorer för bönderna, bland annat tog man vara på lövfällningen och använde löven för att skapa näringsrik jord, detta innebar att lövfällande träd var att föredra vid plantering av träd (Calmerbjörk et. al 1998). Bland träden gav lind, alm och ask goda förutsättningar till att skapa en så näringsrik jord som möjligt, träden hamlades när de uppnått en gedigen storlek på stam och beskars sedan med 3-7 års mellanrum (Calmerbjörk et. al 1998). Grenarna samlades sedan in och torkades, ingreppen skedde ofta mellan ängsslåttern och skördesarbetet under augusti och september (Calmerbjörk et. al 1998). Det var även viktigt med hamling av alléer, träden som hamlades skapade lättillgängliga vägar, skuggade inte ut åkrar och skapade en stark estetisk karaktär (Olsson 2012). De vanligast hamlade träden var ask och lönn men även andra trädslag kan återfinnas hamlade i landskapet (Jakobsson & Olsson 2005). Hamlande av träd blev en förstärkning av människans tuktande av landskapet som alléer redan speglade (Olsson 2012). De hamlade träden kan komma upp i en väldigt hög ålder, högre än ohamlade träd, dock drabbas de lätt av röta efter ingreppen (Calmerbjörk et. al 1998). Rötan bidrar till att göra träden tillgängliga för insekter och fåglar, detta gör träden värdefulla för den biologiska mångfalden (Calmerbjörk et. al 1998). Genom hamling saktar man även ner trädens tillväxt vilket gör att träden kan lägga mer resurser på att försvara sig mot mer farliga svampangrepp (Claesson 2016). De äldre hamlade träden utgör en stor del av den kulturhistoriska bilden i Sverige och återfinns ofta i form av alléer. Idag hamlas träd inte i samma utsträckning som den gjorde förr, med de står kvar och blir på så sätt en del av den större landskapsbilden.

I Malmö har alléer varit en del av stadsplaneringen länge. Landshövdingensämbetet i Malmöhus län lät år 1765 ta fram en plan för att plantera in vilda träd längs alla vägar i länet, vilket ledde till att andra landshövdingar följde initiativet (Bengtsson et. al 1996). Som ett sätt att binda jord lät fästningskommissionen träd och häckar planteras i rader på befästningsvallarna i staden, vilket samspelade med de trädplanteringar som fanns innanför vallarna på Stortorget (Olsson 2012). Malmös tid som befästningsstad kom att upphöra under 1700-talet och vallarna beslutades rivas, vilket skedde under tidigt 1800-tal (Olsson 2012). De gamla vallarna fylldes igen och kom att ge plats för promenadstråk i staden, träd planterades och alléer växte fram (Olsson 2012). I boken Ömse sidor om vägen – Allén och landskapet i Skåne 1700-1900 (2012) har kulturgeograf Patrik Olsson gjort en översiktlig kartanalys av Skånes alléer i vilken framgår att alléer i Malmö går att tyda på kartor redan under 1700-talet. På en bild från 1762 går det att tyda en allé i Malmö vid plantagelyckan "Harjagers härad" bilden visar en allé i samband till bebyggelse och väg (Olsson 2012). På tidigare kartor går det inte att se en allé på platsen, men bilden har kommit att ses som ett tecken på att alléer faktiskt var en förekommande struktur i landskapet under tiden (Olsson 2012). Under 1800-talet var Malmö den del av Skåne vars bebyggelse var som störst, det byggdes lantgårdar och alléer planterades längs vägarna in till staden (Olsson 2012). I samklang med att staden förändras kommer även träd att bli en större del av stadsplaneringen och alléers funktion sprids ytterligare i staden. Idag går det att finna ett antal alléer som har fått stå kvar och dessa speglar en historisk bild av landskapet. Dessutom planteras det in nya träd som skapar nya alléer både i bostadsområden och längs större vägar. För att behålla alléernas värde jobbar kommuner ständigt med att utveckla olika sätt att säkerställa trädens vitalitet. Detta kan ske genom inventering och riskkontroller, ett exempel på hur detta sker är skriften Fria eller fälla - En vägledning för avvägningar vid hantering av träd i offentliga miljöer (2014) där planer för att skapa så goda möjligheter för trädens överlevnad som möjlig presenteras. Vid slutet av 1900-talet har alléernas antal i landskapet minskat vilket är en konsekvens av nybygge av vägar och ett flertal av alléerna som står kvar är av dålig vitalitet, detta kan innebära att träden utgör en risk och behöver tas ned (Trafikverket 2020). Fria eller fälla (2014) kan på så sätt användas som en hjälpreda för att underlätta bedömningen av träden.

Alléer är idag skyddade av ett biotopskydd enligt Naturvårdsverket (2014). Skyddet för biotopen bidrar till att Sverige uppfyller de nationella miljö kvalitetsmålen Ett rikt odlingslandskap, God bebyggd miljö och Ett rikt växt- och djurliv samt åtagande enligt EU:s Art- och habitatdirektiv. (Naturvårdsverket 2014). En av anledningarna till skyddet är att det råder brist på äldre träd i landskapet. Dessa träd går däremot ofta att finna i form av alléer. Alléer visar hur landskapet påverkats och förändrats genom tider och hur olika traditioner av landskapsarkitektur behandlats. Det höga naturvärdet går dock framförallt att hitta i de äldre trädens givande till den

biologiska mångfalden. De äldre träden utgör habitat åt allt från insekter, mossor till häckningsplatser för fåglar. Det är inte enbart de äldre träden som gör alléer till en så viktig biotop, genom dess utformning och rader fungerar även träden som spridningskorridorer för alla de arter som bor vid träden. Detta underlättar arters förmåga att sprida sig i landskapet.

I arbetet kommer det senare att presenteras och analyseras en gammal hamlad lindallé. För att tydligare förstå varför dessa lindar står på platsen följer här en kort historisk presentation av linden i allén. Linden har länge använts som ett alléträd, trädet återfanns först vid slott, herrgårdar, kyrkogårdar och parker för att sedan leta sig ut i landskapet och fick en plats på fler allmänna områden (Bengtsson et. al 1996). Enligt Svenska landsvägsalléer (1996) användes linden inte i särskilt stor utsträckning längs vägarna i Skåne utan istället förekom lind framförallt vid slott och herrgårdar vilket skulle innebära att linden saknar en historisk förankring vid de allmänna vägarna i Skåne som inte ansluter till slott och herrgårdar. Linden var inte en av de vanligaste arterna i alléer, vanligare var almen som möttes av motstånd i form av almsjukan, vilket kan vara en av anledningarna till att linden senare fick en större utbredning i Sveriges alléplanteringar (Olsson 2012). Idag är linden ett av de vanligaste alléträden i Skåne (Jakobsson & Olsson 2005). Linden har goda egenskaper att planteras i alléer då träden, beroende på sort, får en symmetrisk krona och är på så sätt ett träd som är enkelt att skapa en enhetlig karaktär med (Jakobsson & Olsson 2005). Dock har linden en tendens att uttrycka sig olika beroende på markförhållanden, de har lätt att variera i tillväxt, vilket kan bli ett problem längs vägarna (Bengtsson et. al 1996). Linden i allén är ett av träden som genom tider har hamlats, vilket gör trädet till en viktig del för den biologiska mångfalden i landskapet, det är ett lavrikt träd, sent blommande och lättmottagligt för röta vilket innebär att träden lätt drabbas av håligheter (Jakobsson & Olsson 2005).

3.2. Ekosystemtjänster

Vi människor drar ett flertal nyttor från naturen, och de ekosystemtjänster som vi använder oss av grundas i levande organismer (Naturvårdsverket 2020). Hur vi använder ekosystemens resurser är olika, naturtillgångar för kraftproduktion och icke förnybara resurser är fysikaliska processer och inte beroende av ekosystemens levande organismer (Naturvårdsverket 2020). Det som kommer från de levande organismerna är allt från skuggning av träd till pollinering för frukten vi äter (Boverket 2021). Dessa tjänster går att se medan andra ekosystemtjänster är mindre synliga för det blotta ögat, detta gäller till exempel skydd vid översvämning, storm och rekreation (Boverket 2021). Att ekosystemtjänster är ett sätt för oss människor att dra nytta av naturens produkter är något som de flesta förstår, men hur lyder

egentligen definitionen av dem? För att definiera vad ekosystemtjänster faktiskt är har definitioner från Millennium Ecosystem Assessment (2013) och Boverket (2019) sammanställts. Definitionerna har sedan använts som stomme i arbetet.

Millennium Ecosystem Assessment (2003) bryter ner definitionen av vad ekosystem och ekosystemtjänster är i tre delar;

Ecosystem. An ecosystem is a dynamic complex of plant, animal, and microorganism communities and the nonliving environment interacting as a functional unit. Humans are an integral part of ecosystems. Ecosystems vary enormously in size; a temporary pond in a tree hollow and an ocean basin can both be ecosystems.

Ecosystem services. Ecosystem services are the benefits people obtain from ecosystems. These include provisioning services such as food and water; regulating services such as regulation of floods, drought, land degradation, and disease; supporting services such as soil formation and nutrient cycling; and cultural services such as recreational, spiritual, religious and other nonmaterial benefits.

Well-being.

- *”An ecosystem is a dynamic complex of plant, animal, and microorganism communities and the nonliving environment interacting as a functional unit. Humans are an integral part of ecosystems. Ecosystems vary enormously in size; a temporary pond in a tree hollow and an ocean basin can both be ecosystems.”*
- *” Ecosystem services are the benefits people obtain from ecosystems. These include provisioning services such as food and water; regulating services such as regulation of floods, drought, land degradation, and disease; supporting services such as soil formation and nutrient cycling; and cultural services such as recreational, spiritual, religious and other nonmaterial benefits.”*
- *”Human well-being has multiple constituents, including basic material for a good life, freedom and choice, health, good social relations, and security. Wellbeing is at the opposite end of a continuum from poverty, which has been defined as a “pronounced deprivation in well-being.” The constituents of well-being, as experienced and perceived by people, are situation-dependent, reflecting local geography, culture, and ecological circumstances.” (MA 2003 s. 3).*

Dessa tre delar ligger sedan till grund för Boverkets (2019) presentation av de olika tjänster som ingår i begreppet;

- Försörjande tjänster utgörs av omedelbara tjänster för människor som summa av ekosystemens jobb. Det är födan vi kan få, vatten, bränsle och genetiska material.
- Reglerande tjänster bidrar med reglera ekosystemen, de renar vår luft och vatten, justerar klimat, hjälper till att avvärja översvämningar och pollinerar våra växter och frukter.
- Stödjande ekosystemtjänster underlättar för de övriga ekosystemtjänsterna och ser till att de arbetar som de ska. Det utgörs av bland annat biodiversitet, jordbildning och syre.
- Kulturella ekosystemtjänster skapas av människans egenvärderade värde av naturen och utgörs av hälsa, andlighet, rekreation och estetik.

3.3. Kulturella ekosystemtjänster

Figur 2. Symboler för kulturella ekosystemtjänster (Hård af Segerstad et al. 2014)

Kulturella ekosystemtjänster bidrar med värden så som rekreation, kulturarv, ekoturism och pedagogiska värden. Alla dessa värden ökar på ett eller annat sätt människans välbefinnande. Tjänsterna ger oss möjlighet att uppleva kulturella samt rekreativa värden vilket i förlängningen är ett sätt att stärka människors psykiska hälsa och sociala relationer. Forskning kring de kulturella ekosystemtjänsterna blir alltmer aktuellt och kommer från ett relativt ungt forskningsfält, forskare inom fältet är inte bundna till akademiska traditioner och använder därför en bred infallsvinkel och vetenskaplig dynamik vilket i förlängning kan skapa brister på en gemensam terminologi och förståelse (Abson et. al 2013). Utmaningen blir att enhetligt närma sig ämnet med gemensamma värderingar och samtidigt skapa ett samband med de mer beforskade ekosystemtjänsterna (Abson et. al 2013). Begreppet ”naturnytta” har senare myntats för ekosystemtjänster som ett samlingsbegrepp med anledning av ett önskemål att skapa ett mer inkluderande sätt att beskriva tjänsterna. Begreppet lämnar större utrymme för människans relation till naturen genom sociala, kulturella och andliga sätt (Naturvårdsverket 2020). Detta skapar möjlighet för de kulturella ekosystemtjänsterna att kategoriseras under samma ramverk som resten av ekosystemtjänsterna. Vilka tjänster som faktiskt

ingår bland de kulturella ser lite olika ut beroende på definitionen av dem. Enligt c/o citys vägledning för ekosystemtjänster i stadsplanering skriven av Hård af Segerstad et al. är de kulturella ekosystemtjänsterna uppdelade i fem olika tjänster; hälsa, sinnlig upplevelse, sociala interaktioner, naturpedagogik samt symbolik och andlighet (2014). Det är dessa definitioner och tjänster som kommer att utgöra underlag för platsanalysen.

3.3.1. Hälsa och sinnlig upplevelse

De kulturella tjänsterna besitter den särskilda egenskapen av att ha ett värde som definieras av brukaren, jämfört med till exempel de försörjande tjänsterna. De försörjande tjänsterna är fysiska och gynnar människan direkt (MA 2003). Under 1800-talet växte det så kallade friluftslivet fram, parker och rekreationsområden anlades och gynnade främst den högre societeten (Bergström et. al 2009). Parkerna och friluftslivet innebar att grönområden i staden, på ett annorlunda sätt än tidigare, kom att bli en del av det vi idag kallar för rekreation. På 1930-talet uppvisades behov för rekreation av en större andel människor som till exempel arbetare som behövde en plats för avslappning, och samma år kom frågan att bli politisk (Bergström et. al 2009). Politiskt kom frågan att leda till den första semesterlagstiftningen och efter utredning ville man införa mer lättillgänglig vistelse i naturen under semesterveckorna, vilket resulterade i en demokratisering av friluftslivet som nu blev tillgängligt för alla (Bergström et. al 2009). Inom hälsa och sinnlig upplevelse ingår en mängd olika fördelar för människan. Genom parker, rekreationsområden, vattendrag och skogsområden kan vår hälsa främjas. De olika områdena bjuder in till fysisk aktivitet såsom promenader, jogging, arbete i naturen samt möjlighet för organiserad sport. Bolund och Hunhammar menar att rekreationsvärden är den viktigaste tjänsten som ekosystem kan ge (1999). Genom att gynna vårt fysiska välmående kommer i förlängningen även vårt psykiska välmående gynnas. Även fåglar, insekter och annat liv bör uppmärksammas som rekreativa värden (Bolund & Hunhammar 1999). En förutsättning för att områdena i staden ska gynna samt användas av så många som möjligt är att de är nära till hands. Forskning menar att 300 meter är avståndet vi är villiga att färdas för att utnyttja tjänsterna regelbundet (Bergström et. al 2009). En möjlighet att kunna vara nära grönområden ökar brukares vilja till mer fysisk aktivitet och hjälper vid stress och depression (Douglas 2012). Till skillnad från tidigare är nu hälsa och sinnlig upplevelse tillgänglig för alla. Detta bidrar ur ett socioekonomiskt perspektiv, genom tillgänglighet når de positiva effekterna fler personer. Kulturella och sociala kontraster i samhället som resultat av natur och grönområden differerar och den generella insikten blir i slutändan att människor mår bättre av kontakt med natur (Douglas 2012). Staden kan upplevas som en stressad miljö med en hektisk anda och lite rum för vila (Bolund & Hunhammar 1999). I en stressig vardag behövs det sätt att få uppleva natur, det kan vara att lämna den hårdgjorda miljön för att uppleva

en annan slags miljö, det kan vara fågelkvitter, dofter, känslan av att vara nära levande material. Möjligheterna är många och alla bidrar till hälsan och den sinnliga upplevelsen.

3.3.2. Sociala interaktioner

En stad utgörs av många olika mötesplatser som till exempel kaféer, bibliotek och olika sociala sammanhang som festivaler, alla vilka på olika sätt ställer krav på brukaren. Det kan vara genom till exempel tillgänglighet, kostnad och utrymme. Tillgängligheten till grönområden och växtlighet är betydelsefull för att eliminera de stora socioekonomiska skillnader som finns i landet (Boverket 2020). Det går att argumentera att trädgårdar och innergårdar på många sätt bidrar till hälsan för oss människor men vad de inte gör är att skapa möten på samma sätt (Armsworth et. al 2007). De sociala interaktionerna gynnas av offentliga grönytor (Armsworth et. al 2007). Gröna områden i staden ställer inte samma krav, genom att vara tillgängliga för alla blir deras funktion kravlös och fri att utforska. Ekonomisk och social kravlöshet ger människor möjlighet att mötas oavsett förutsättningar och bidrar till en social sammanhållning (Bergström et al. 2009). Sociala interaktioner skapar kontakt mellan människor och grupper som i tur skapar en förståelse för varandra, vilket gynnas genom bostadsnära grönområden (Bergström et. al 2009). Boverket menar att det genom äldre parker, kanaler, dammar, kyrkogårdar, alléer eller solitära träd skapas en identitet till platsen som kan visa historiska inslag, dessa inslag visar platsens historia och utveckling och bidrar till att människor vill ta del av dem, det ökar turism och besök och blir ett verktyg för sociala möten (Boverket 2020). Mötet mellan människor och historia spelar en viktig roll för människans välmående och bidrar till en gemenskap som försörjer alla invånares hälsa, genom att skapa en gemenskap i staden skapas även sociala interaktioner vilket närar vårt sociala kapital (Boverket 2020). Enligt Boverket finns det ett tydligt samband mellan grönska, kvalitet och den sociala sammanhållningen och de menar att brist på grönska kan kopplas till känslor av ensamhet och brist på socialt stöd (Boverket 2020). De gröna områdena gynnar alltså sociala interaktioner mellan människor (Bergström et. al 2009).

3.3.3. Naturpedagogik

För att bredda uppfattningen av vad grönområden faktiskt bidrar med för tjänster är det viktigt att inleda samtal om hur vi väljer att använda naturen som resurs. Tillgång till grönområden och växtlighet bidrar till exempel med möjlighet för utomhuspedagogik. Studier visar att utomhuspedagogik är ett sätt att gynna barns kreativitet då kunskapen inspirerar till nytt tänkande och innovativa idéer (Boverket 2020). Genom att möjliggöra utomhusvistelse för barn tillåter vi dem att utforska, vara högljudda och få känna på olika slags material. Goda miljöer gynnar barns

utveckling på flera olika sätt, psykiskt, socialt, fysiskt och motoriskt, även barnens koncentrationsförmåga gynnas och tillgängligheten att springa bidrar till friskare barn (Bergström et. al 2009). För att öka intresset kan det vara en idé att genom stadsplanering och arkitektur bidra till att skapa attraktiva platser för yngre besökare. Detta kan göras på flera olika sätt, skiftande natur kan vara en av dem. Genom att skapa både öppna områden för fri lek och lummigare områden, som träddungar, utvecklas barnens fantasi och naturen blir i förlängningen ett bra pedagogiskt verktyg (Bergström 2009). Vidare är det viktigt att låta de gröna områdena och växtligheten vara tillgänglig för alla, därför är det fördelaktigt att skapa områden och lekplatser i anslutning med olika svårighetsgrad, detta gör områden mer inkluderande och tillåter barn med funktionsnedsättning att gynnas av samma plats (Bergström 2009). Ett annat exempel på att använda gröna områden och växtlighet som ett pedagogiskt verktyg är rehabiliteringsträdgårdar, dessa möjliggör ett möte med naturen genom att lära deltagarna ta hand om såväl växter som sig själv. Gynnandet kan ske både psykiskt och fysiskt och lämnar ofta starka intryck. Gröna områden och växtlighet är ett viktigt verktyg som bör utnyttjas i så stor omfattning som är möjligt. För att kunna göra det är det viktigt att skapa nya innovativa platser, för barn, för äldre, för människor med funktionsnedsättning, för fysioterapi och för psykoterapi. Enligt Malmö Stads stadsbyggnadskontor står det i beskrivning som tillhör förslag till detaljplan för del av Gyllins trädgård (etapp 1) i Husie i Malmö att ur ett barnperspektiv ska barnen vara en central del i enlighet med FN:s barnkonvention och detta innebär att planförslaget ska se till att naturen finns nära till skola och förskola och på så sätt sörja för barnens flera behovligheter (2006).

3.3.4. Symbolik och andlighet

Symbolik och andlighet kan vara svårt att definiera, men ofta behöver vi inte leta länge innan vi finner dem. Västerländsk tradition har länge sett på naturen som innehavare av en symbolisk betydelse vilket har lämnat avtryck i vår kultur, religion, historia samt populärkultur (Falun 2019). Religiösa grupper och naturvårdare har vid tillfällen försökt att koppla de andliga och religiösa värderingarna till att utgöra en avgörande faktor för bevarande av biologisk mångfald och främja begreppet ”miljövård” (Anznar et. al 2012). Ett resultat har blivit att försöka översätta det andliga till lagstiftning vilket kräver kunskap om de specifika länkarna mellan det heliga, naturen och samhället (Anznar et. al 2012). I dessa fall har naturvårdare fått använda heliga områden som utgångspunkt när de skapar skyddade områden, vilket inte är en ny idé. Ett exempel på detta är britternas erkännande av heliga lundar för präster under kolonialtiden i Indien (Anznar et. al 2012). Naturen kan skapa tillfällen för människan där känslan av andlighet ger inspiration (Falun 2019). Andliga och symboliskt eller religiöst bärande områden eller arter finns i de flesta samhällen men varierar i uttryck (Anznar et. al 2012).

Uttrycket kan ske genom att markeras med symboler, religiösa eller andliga, och kan variera från ett fåtal träd till ett stort område (Anznar et. al 2012). Dessa andliga tjänster är svåra att generalisera över hela samhällen då uttrycken ser så olika ut (Anznar et. al 2012). Hur andligheten mottas eller uppnås ligger i brukarens perspektiv och skiljer sig ofta (Falun 2019). Genom andlighet kan även exkluderande ske och en romantisering av ett icke inkluderande inträffa (Anznar et. al 2012). Vad som kan anses vara en punkt att ta hänsyn till blir andlighetens sätt att locka turism vilket antingen kan strida mot eller samexistera med användningen av platsen (Anznar et. al 2012).

Samtida symboler kan vara ett sätt att skapa identitet. Då människor genom tiden alltmer rör sig från mindre samhällen till större städer kan landskapet bidra till ett slags identitetsskapande. Natur eller naturlikaområden i urbana miljöer kopplas ofta samman med individen, kommunen eller samhället och sträcker sig flera generationer samt skapar kulturella band (Anznar et. al 2012). Identiteten kan utgöras av vad som lämnats bakom eller vad som ligger framåt. För att skapa en tillhörighet är kontinuitet viktigt i landskapsbilden, detta kan skapas med hjälp av en historisk anknytning. Detta kan ske genom användning av lokala traditioner (Boverket 1999). Exempel på det här är bland annat traditionella skötselmetoder, användning av träd som länge använts vid platsen eller att använda sig av äldre grönområden som en målbild. För att kunna behålla den kontinuitet som krävs för att skapa en identitet på platsen är det viktigt med bevarande för att kunna ge liv åt ett mer sammanhållet landskap (Boverket 1999). Samtidigt som bilden av landskapet är under ständig förändring kan identitet föras samman genom tid och rum. Att använda sig av ett historiskt perspektiv är inte det enda sättet att skapa identitet. Genom att skapa områden med specifika aktiviteter eller ett säreget utseende kan även områden skapa sammanhang (Falun 2019).

Jämfört med de andra värden som kulturella ekosystemtjänster bidrar med är denna punkt svår att precisera, trots forskning gällande hur andlighet kan främja biologisk mångfald är det svårt att värdera vad som är andligt och för vem (Anznar et. al 2012).

3.4. Presentation av bostadsområdet Gyllins trädgård

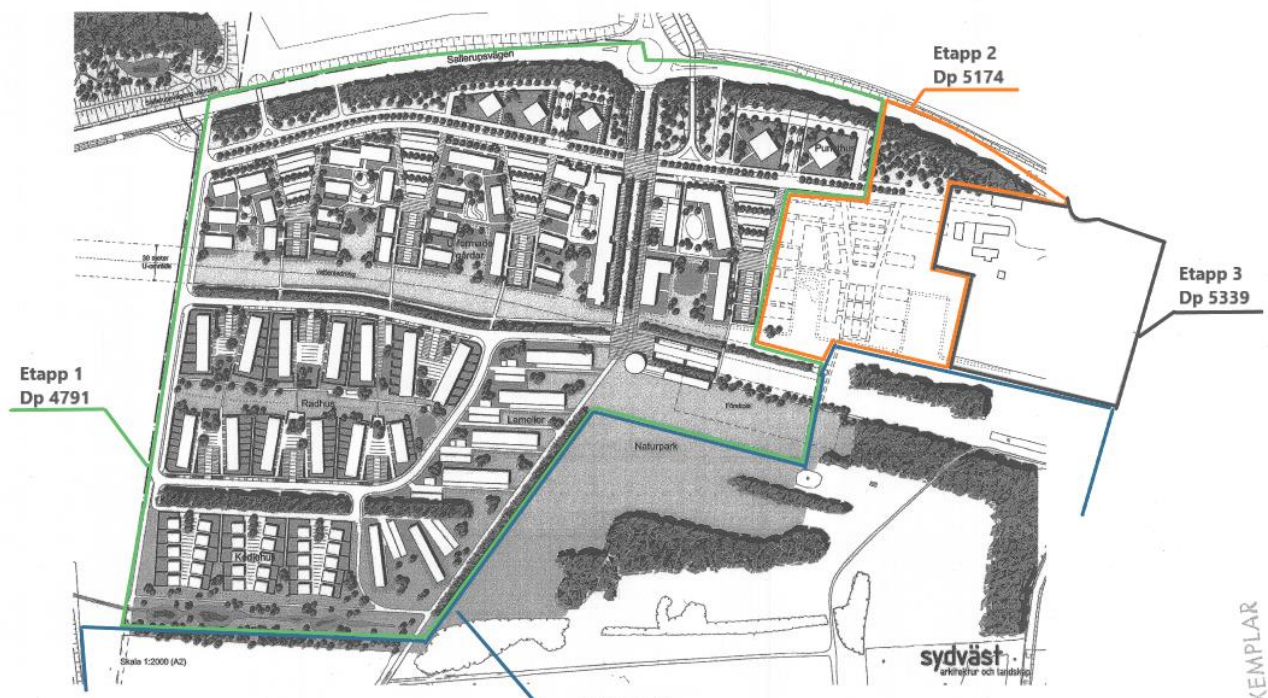

Figur 3. Gyllins trädgård Eniro (u.å.) © TerraTec © Lantmäteriet/VISMA

Gyllins trädgård har fått sitt namn efter den handelsträdgård, startad av Knut Gyllin under 1900-talets början, som tidigare låg på platsen. Handelsträdgården var aktiv fram till 1970-talet och lades sedan ner. Området kom så småningom i kommunens ägo. Spår av handelsträdgården präglar fortfarande hela området, bland annat i form av massiva läplanteringar (Malmö Stad stadsbyggnadskontoret 2006). Handelsträdgården var framför allt verksam under namnet Knut Gyllins Rosdriveri och var känd för sina stora odlingar av rosor, pioner, narcisser och tulpaner. Under sin tid huserade området en stor mängd växthus, fält med tillhörande läplanteringar samt en packningshall. Gyllins Handelsträdgård markerar en stor del av områdets lokalhistoria vilket gör den essentiell för ett större identitetsskapande för platsen (Malmö Stad stadsbyggnadskontoret 2010).

Området ligger i Husie, Malmö, och gränsas av Sallerupsvägen i norr och ett fornlämningsområde i väst, vilket idag används som odlingsområde. Resten av platsen gränsar till det naturnära området vid namn Gyllins Trädgårdar. Idag är intrycket på platsen starkt anknutet till dess nära förbindelse till natur (Malmö Stad stadsbyggnadskontoret 2006). De moderna husen möter de äldre stora läplanteringarna som tornar upp från det lummiga naturnära området och skapar även det en stark identitet till platsen. År 2003 tar Malmö Stad fram en Grönplan för att vidare värna om den gröna kvaliteten. Den gröna planen utförs genom inventering och analys för att bibehålla det gröna i stadsplanering (Malmö Stad 2003). Inventeringen och analysen utgår från rekreativa och biologiska värden och

delas in i två delar, en del med utgångspunkt i att lägga fram förslag till en grön struktur och en del som ger förslag på biotopssammansättningar (Malmö Stad 2003). Denna plan kommer även att ligga till grund för projekteringen av Gyllins trädgård. År 2000 påbörjades planering av nyprojektering av området vilket studerades i samband med planeringsarbetet i Översiktsplan 2000 och i förstudier (Malmö Stad stadsbyggnadskontoret 2006). Översiktsplan 2000 är en sammanfattning över vilka mål som Malmö Stad i sin stadsplanering ska åstadkomma. En av punkterna lyder ”Malmö skall slå vakt om möjligheterna att utveckla ett robust och långsiktigt hållbart samhälle genom att bevara Malmö som kompakt stad, främja ett miljöanpassat trafiksystem, begränsa exploatering av värdefulla naturresurser och förstärka den biologiska mångfalden” (Malmö Stad 2001). Detta innebär att området varit tvunget att anpassas till en viss standard satt av kommunen i avseende naturresurser och biologisk mångfald. Området planerades i olika etapper och bostadsområdet förväntades vara redo för inflyttning 2008. För att säkerställa utvecklingen av platsen togs ett kvalitetsprogram fram i ett förvaltningsövergripande projekt som involverade Malmö Stads Gatukontor, VA-verk, Stadsbyggnadskontor, Fastighetskontor och Miljöförvaltning (Malmö Stad stadsbyggnadskontoret 2006). Utformningen av de allmänna platserna som gator, torg, dagvatten- och grönområden har stor betydelse för upplevelsen av Gyllins Trädgård som helhet. De allmänna platserna utgör grund för en social samvaro (Malmö Stad stadsbyggnadskontoret 2006).

Figur 4. Illustrationsplan med etapper Karta: Malmö Stad stadsbyggnadskontoret (2006) Illustrering på bild: Lovisa Jakobsson (2021)

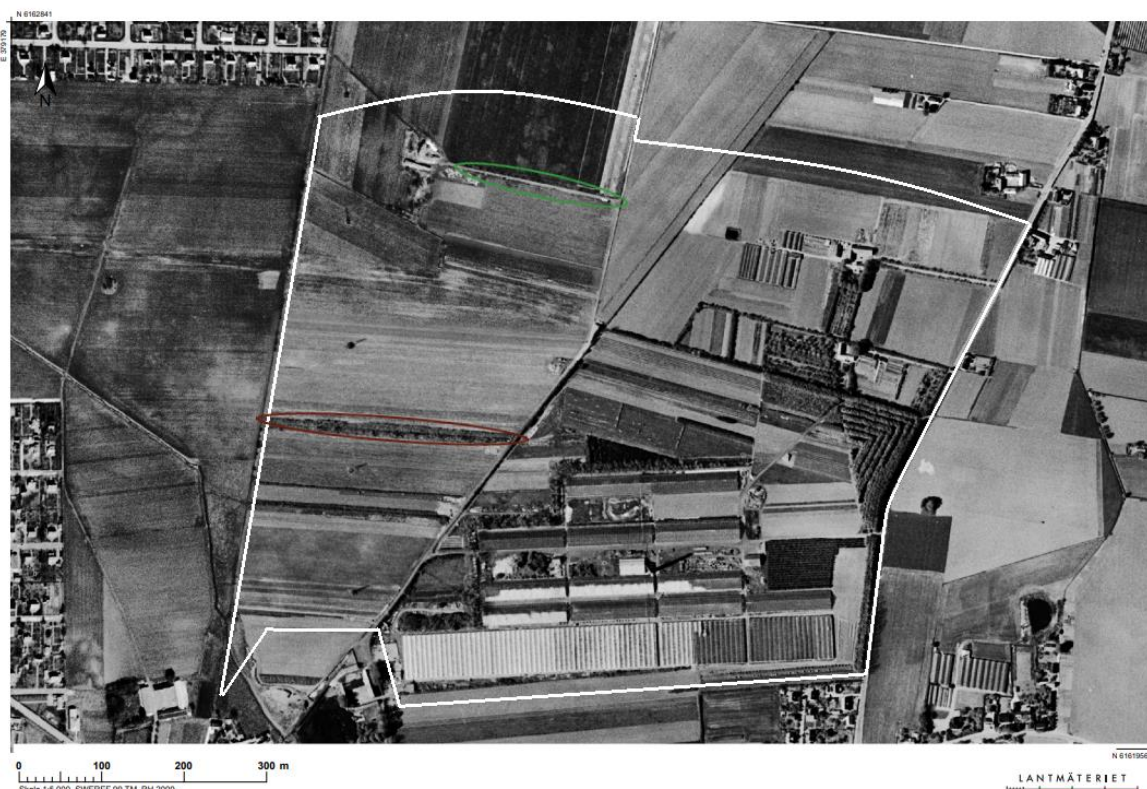
Området projekterades i olika etapper. Etapp ett Dp 4791, etapp två Dp 5174, etapp tre Dp 5339 och till sist så anlades det naturnära området (Malmö Stadsstadsbyggnadskontoret 2006). Den första etappen utgörs av den största delen av området i nordväst. Etapp två och tre ligger i den nordöstra delen och till söder angränsar det naturnäraområdet se bild 2. De olika etapperna har alla egna detaljplaner som har blivit antagna och godkända av Malmö Stadsstadsbyggnadsnämnd.

3.5. Historisk utveckling av alléerna i området

Figur 5. Lantmäteriet (1938-47) Gyllins trädgråd. SWEREF 99 TM, RH 2000. Flygfoto © Lantmäteriet, Illustrering på bild: Lovisa Jakobsson (2021)

En av kartorna som utgjort underlag för detta arbete är från 1938-47. Ett urklipp visas endast här för att tydligt visa gatan som texten syftar till. Ortofotot visar när Gyllins trädgård inte ännu projekterats utan framförallt bestod av åkermark. Genom att studera denna karta och se till den rödmarkerade gatan kan vi notera att det tidigare har stått träd i rad längs vägen. Här står i alla fall 13 stycken träd på rad och skulle kunna vara en ensidigallé då den utgörs av mer än fem träd och följer en väg vilket faller under Naturvårdsverkets definition av alléer (2014). Enligt Nationalencyklopedin definieras det här inte som en allé då det på bild ser ut som att träden inte står på båda sidor om vägen (u.å.). Vägen är vad som senare kommer att utgöra Lönnebergagatan där det står en allé av hamlade lindar. Det är inte säkerställt om det är samma träd men åldern på dem utifrån inventering kan stämman in.

Figur 6. Lantmäteriet (1960) Gyllins trädgråd. SWEREF 99 TM, RH 2000. Flygfoto © Lantmäteriet, Illustrering på bild: Lovisa Jakobsson (2021)

På denna bild från 1960 har områdets ytterkant markerats i ljusfärg för att tydliggöra var området senare kommer att projekteras. På fotot kan samma träd uttydas, men inte lika tydligt. Det grönmarkerade området visar var lindarna stod på platsen och var de står än idag. Träden som står på platsen idag är så pass gamla att de bör ha stått kvar sedan dess. Här har området utvecklats och visar det sista decenniet innan handelsträdgården på platsen läggs ned (Malmöstad stadsbyggnadskontor 2006). Här kan man även se den rödeksridån, markerat i rött, som ligger längst söderut i det nu projekterade området. Ridån är inte en allé men kommer diskuteras då den bidrar med samma slags egenskaper. Idag går det en upptrampad gång genom rödeksridån och skapar en allélik effekt på platsen. Dock går det att uttyda att ridån inte än är lika bred som idag. Idag är träden i ridån många och flera små träd har skjutit upp, troligtvis naturligt, mellan raderna av rödek vilket skapar en mer utbredd plantering än det vi ser ovan.

Figur 7. Lantmäteriet (1975) Gyllins trädgård. SWEREF 99 TM, RH 2000. Flygfoto © Lantmäteriet Illustrering på bild: Lovisa Jakobsson (2021)

På kartan från 1975 kan vi se samma träd. Denna karta har även markerats med ljusfärg och lindarna är markerade i grönt. På kartan kan vi även se den rödeksridå som tidigare visats på kartan från 1960 i rött. Här har ridån blivit fylligare och påminner mer om den som sedan kommer att visas på fotot från 2012 efter att området blivit klart. Under 70-talet såldes handelsträdgården och planering av bostadsområdet påbörjas (Malmöstad Stadsbyggnadskontor 2006). Här ser vi den sista vyn av det som stod kvar innan handelsträdgården försvinner. Det som står kvar kommer sedan att utgöra stomme i det nya området (Malmöstad stadsbyggnadskontor 2013).

Figur 8. Lantmäteriet (2012) Gyllins trädgård. SWEREF 99 TM, RH 2000. Flygfoto © Lantmäteriet, Illustrering på bild: Lovisa Jakobsson (2021)

Under 2012 var projekteringen nästan klar. Det går att se på ortofotot att lindallén står kvar i viss mån, här har även de nyplanterade ekarna blivit en del av allén markerade i ljusfärg. Lindarna är nu 11 stycken och står på som mest 14 meters avstånd och som minst 7 meters avstånd. Ekarna står sedan i förläggning på 7 meters avstånd. Träden står planterade längs en sida av vägen och är fler än fem träd vilket innebär att de enligt Naturvårdsverket (2014) än idag utgör en allé. Rödeksridån står kvar och har blivit bredare och vägen mellan träden har trampats upp. Volymen grönyta ser på bilden ut att vara större än tidigare. Markerat med mörkgrönt på denna karta är silverlindallén som senare kommer att diskuteras i arbetet, denna är planterad i tvåsidig enkelallé längs båda sidor om vägen vilket gör det till en allé i enlighet med Nationalencyklopedins definition (u.å.). De övriga träden planteras under detta år som en sista åtgärd och utgör mesta del av grönskan i det projekterade området. Platsen har genom åren utvecklats från åkermark till handelsträdgård för att till sist utgöras av bostäder.

4. Fallstudie – Gyllins trädgård

4.1. Platsanalys

Figur 9. Illustration av Gyllins trädgård med alléer utsatt, Lantmäteriet (2012) Gyllins trädgård. SWEREF 99 TM, RH 2000. Flygfoto © Lantmäteriet, Illustrering på bild: Lovisa Jakobsson (2021)

När man besöker Gyllins trädgård möts man av moderna hus i ett inte särskilt tätbebyggt område. Platsen känns luftig men samtidigt nära och sammansvetsad. Det stora naturnära området som tidigare utgjort handelsträdgården som legat på platsen kopplar samman tid och rum på ett behagligt sätt. Rester av handelsträdgården går att utläsa i stora läplanteringar av städsegröna kluster vilka bidrar till att skänka platsen sin säregna känsla. Vad gäller det nya området har det anlagts en lekplats med naturtema, en öppen dagvattenhantering i form av en damm har även tillkommit och träden står i rader i området. I planritningar och

detaljbeskrivningar står tydligt beskrivet hur viktigt det är för det gröna att ha en del i projekteringen vilket även speglas i platsens slutresultat.

Utmed Lönnebergagatan, dvs vägen till höger när man kommer in till området från Sallerupsvägen, står det en allé av parklindar (*Tilia x Europaea*). Lindarna är gamla och är tidigare hamlade. Idag ser de inte ut att bli hamlade längre, anledning till detta är oklar. Sammanlagt står det 11 lindar längst Lönnebergagatan med 14 meters avstånd, mellan dem har det sedan planterats in yngre ekar (*Quercus robur*) med 7 meters avstånd. Ekarna kan ha planterats in i de fall någon av lindarna har tagits ner samt för att skapa en längre och mer enhetlig allé. Åt motsatt håll, till vänster vid infart till området, fortsätter allén men på denna sida utgörs den av uteslutande ek. Alla ekar är knappt 10 år gamla och har planterats i samband med projektering av området. Eftersom flera alléer i landskapet består av framför allt äldre träd ska nya träd planteras in för att etappvis förnygra bestånden (Jordbruksverket 2020) vilket ekarna gjorts. Lindarnas ålder framgår inte i underlag vilket har inneburit att andra åtgärder för att ta reda på åldern har tagits till. På en karta från 1938-1947 går det att uttyda ett trädstråk längst samma väg, detta skulle innebära att lindarna åtminstone är runt 80 år gamla. Träden behöver inte vara samma som syns på kartan men inventering kan bestämma att åldern är rimlig baserat på trädens höjd och stamomfång. För att avgöra åldern har omkrets dividerats med en summa som tar fram en ungefärlig ålder, under inventering mättes två av träden, det med störst och det med minst stam, resultatet blev att lindarna bör vara runt 70-80 år gamla. Vitaliteten för ekarna varierar medan lindarna ser ut att vara av god vitalitet. I plan framgår det att lindarna är skyddade likt alla äldre träd på platsen. Då alléer ingår i värdefulla biotoper är de även biotopsskyddade, detta innebär att vid åtgärder av en allé behöver länsstyrelsen godkänna att det inte bryter mot lagstiftningen (Jordbruksverket 2020). Trots det har en av lindarna fallit som konsekvens av projektering av området då det dragits en infartsväg till en parkeringsplats där det tidigare stod ett träd. I samband med det har det sedan planterats in en ek, med viss förskjutning från ursprunglig planteringsplats, för att binda samman allén på nytt. Under besök av platsen går det tydligt att se ett gap i allén där den fallna linden en gång stått.

I samband med projekteringen av Gyllins trädgård har det anlagts fler alléer. Dessa sprider sig på olika håll längs områdets vägar och skapar ett grönt intryck i den del som är hårdgjord i området. Trots att området gränsar till ett annars stort och grönt område behövs alléerna för att tillföra grönska längs vägarna mellan husen. Till exempel längst Vimmerbyvägen som sträcker sig från en rondell, med lind- och ekallé på var sida, ner mot det naturnära området. Allén fungerar som en riktlinje in i området medan lind- och ekallén snarare ramar in området. Allén tillskrivs på så sätt en funktion som en väg mellan de olika områdena och binder samman dem

på ett enkelt men effektivt sätt och bidrar till att höja områdets gröna profil. Området känns med det mer ombonat och inbjudande. Allén består av 23 pelarformade silverlönnar (*Acer Saccharinum 'pyramidale'*). Träden är unga och har alla en stambredd på omkring 10 cm. Efter inventering konstateras att alla är av god vitalitet. Planteringsår framgår inte i underlag och detta är den enda av de nya alléerna där ingen information finns kring trädens ålder. Trots detta kan det göras antagande, då deras utveckling ser ut att vara liknande de träd som blivit planterade vid projektering och kan därför antas vara cirka nio år.

Längst söderut i området längs Bullerbygatan står det en gammal rödeksridå (*Quercus rubra*). Denna plantering möter inte definitionen av en allé, enligt NE och Naturvårdsverket ska träden stå längs med en väg eller vad som tidigare varit en väg eller körbana (u.å, 2014). Rödekarna bildar genom sin plantering en trång gång mellan raderna men inte en väg. Trots att definitionen inte stämmer utgör rödekarna en del av området som många använder på samma sätt som en kan tänkas använda en allé. Gången mellan dem skapar ett intryck av, trots att det är trångt, samma känsla av tak som man kan få av gamla alléer genom att skapa ett valv att gå under. Rödekarna är gamla och skyddade i plan, detta innebär att de även på många sätt bidrar till de tjänster som vi människor vill dra nytta av på samma sätt som gamla träd i alléer. Mellan de gamla träden har små träd börjat leta sig upp men ser vid inventering inte ut att vara planterade utan har troligtvis en naturlig tillkomst. De olika alléerna är de som blivit inventerade under besök och kommer vara de som diskuteras under sammanfattning och reflektioner.

4.2. Analys av planeringsunderlag

4.2.1. Det skrivna

En röd tråd genom allt underlag är naturen. Det står bland annat i underlaget att Gyllins trädgård ska vara grönt och ära den gamla handelsträdgården vilket gör kulturarv och äldre träd är viktiga att bevara. Dessutom planeras det för en öppen dagvattenhantering där vegetation även blir ett sätt att fördröja vattnet. Alla planer utgörs av ett flertal kapitel som alla undersökts.

Eftersom Gyllins trädgård har anlagts i fyra olika etapper grundas analysen av underlaget på fyra olika beskrivningar med tillhörande detaljplan. Den första etappen Dp 4791 beskriver den första delen av byggnationen. I beskrivningen ingår även en genomförandebeskrivning och en samrådsredogörelse.

Beskrivningen utgörs av olika komponenter utöver de olika handlingarna, här redogörs planens syfte och huvuduppdrag, miljöbedömning, plandata, tidigare ställningstagande, förutsättningar och olika konsekvenser så som miljökonsekvens

(Malmö Stad stadsbyggnadskontoret 2006). Under syfte framgår det hur många hus och lägenheter som ska byggas samt storlek samt att det ska anläggas en naturpark. Miljöbedömningen medger att planen kommer att innebära en del miljöpåverkan och hänvisar till senare kapitel angående miljökonsekvenser (Malmö Stad stadsbyggnadskontoret 2006). Under kapitlet *Förutsättningar* presenteras den historia av platsen som tidigare redovisats under presentationen av Gyllins trädgård. Under kapitlet *Befintliga förhållanden* framgår det att de främsta värden som Gyllins trädgård besitter är dess nära förbindelse med naturen vilket ska upprätthållas vid bebyggelse (Malmö Stad stadsbyggnadskontoret 2006). Kvalitetsprogrammet i detaljbeskrivning för etapp 1 syfte är att skapa bostäder som interagerar med den större landskapsbilden och de biologiska kvaliteter som finns i området (Malmö Stad stadsbyggnadskontoret 2006). Dessutom ska det skapas en hållbar utveckling för nuvarande och kommande generationer att sörja för framtida behov (Malmö Stad stadsbyggnadskontoret 2006). Området byggs på åkermark som ett sätt att bevara vegetationen i området (Malmö Stad stadsbyggnadskontoret 2006). Naturen är en stor del av Gyllins trädgårds identitet och ska bevaras och den rödeksridå som står i den södra delen av området ska förstärkas genom fler gröna stråk och skapa rum för rekreation (Malmö Stad stadsbyggnadskontoret 2006). Fokus för de allmänna platserna ligger vid grönska och sociala interaktioner (Malmö Stad stadsbyggnadskontoret 2006). Avgränsningar mellan gårdar och de allmänna områdena ska ske med hjälp av vegetation (Malmö Stad stadsbyggnadskontoret 2006). Under kapitel allmän plats framgår det att entrégatan ska utformas som en allé och ska ha anslutning till infart av området och sluta vid det naturnära området (Malmö Stad stadsbyggnadskontoret 2006). För hantering av dagvatten anläggs ett öppet dagvattensystem, för att inte överbelasta dammen kommer det krävas annan form att vattenfördröjning genom att skapa så få hårdgjorda ytor som möjligt (Malmö Stad stadsbyggnadskontoret 2006). Vid korrigering av plan ska gränsdragningar utredas vidare så att det kan garanteras att en öst-västlig G/C väg med en grönkorridor (Malmö Stad stadsbyggnadskontoret 2006). I ett meddelande från Malmö Stad kultur och miljöförvaltning (2006) framkommer starka önskemål om att planen tar hänsyn till platsens kulturhistoriska värden samt att den vegetation som står innan byggnation ska bevaras och att detta inkluderar träden längs infartsvägen till området.

Detaljplan för etapp 2 Dp 5174 av Malmö Stad stadsbyggnadskontor (2013) avser byggandet av en förskola, skola och idrottshall samt ett LSS-boende. I denna detaljplan diskuteras framför allt uppförande av byggnader, men grönområden i anslutning nämns även i viss utsträckning. Det framgår att Grundskoleförvaltningen har framfört att de understryker betydelsen av att låta skolorna vara bebyggda vid vegetation och att den befintliga vegetationen är värdefull för att berätta om landskapets historia och användning (Malmö Stad stadsbyggnadskontor 2013). Detaljplanen presenterar historien av Gyllins trädgård med att trycka på att det som

kvarstår från den gamla handelsträdgården främst består av träd- och buskar i rader och menar att ett historiskt sammanhang skapar en mångfaldig och närande miljö (Malmö Stad stadsbyggnadskontor 2013). I kapitlet *Topografi och landskap* påpekas att det i området står trädrader och ridåer som ska förlängas (Malmö Stad stadsbyggnadskontor 2013). Skolorna ska upplevas som en förlängning av naturen som ett pedagogiskt verktyg (Malmö Stad stadsbyggnadskontor 2013). I den norra delen av området står två trädrader som agerar markör för en historisk bild av estetik och användning av området, dessa rader är skyddade i plan och för att sätta skolorna i ett större sammanhang trycks det på att använda sig av samma metod, träd i rad, för att knyta samman bebyggelsen med befintlig vegetation och områdets historik (Malmö Stad stadsbyggnadskontor 2013).

I Detaljplan 3 Dp 5339 avses utemiljö för förskola och skola, samt lägenhetsbyggnader (Malmö Stad stadsbyggnadskontor 2016). Enligt detaljplanens data gränsar området i väster till trädridåer samt trädrader och vegetationen som ska införas ska avgränsa områden och på ett noggsamt sätt visa vad som är privata och allmänna ytor (Malmö Stad stadsbyggnadskontor 2016). Träd i rad skyddas på plankarta med n3 vilket betyder att till exempel komplement-byggnader inte kan införas så att träden skadas (Malmö Stad stadsbyggnadskontor 2016). Rekreation i området ska även finnas vid mer ytor än det naturnära området.

Den sista delen avser Gyllins trädgårdar Dp 5098 vilket är det naturnära området av Gyllins trädgård (Malmö Stad stadsbyggnadskontor 2010). I denna inkluderas planritning, illustrationsplan, genomförandebeskrivning med mera (Malmö Stad stadsbyggnadskontor 2010). Till planen ingår en tillhörande målbeskrivning (Nielsen 2016). Eftersom den naturnära parken inte ingår i denna analys av Gyllins trädgård har material endast undersökts för att säkerställa att det inte framgår något av vikt.

4.2.2. Det ritade

Ritningarna för platsen utgörs av en detaljplan för del av Gyllins trädgård (etapp 1) Dp 4791 (2006), en illustration tillhörande detaljplan för del av Gyllins trädgård (etapp 1) Dp 4791 (2006), en detaljplan för del av kvarteret Gyllins trädgård (etapp 2) Dp 5174 (2013) och en detaljplan för Gyllins trädgård 3 Dp 5339 (2016) (Malmö Stad stadsbyggnadskontor).

I ritningarna framgår det bland annat var byggnader, parkeringar och vägar ska finnas. Men i detaljritning och illustration för etapp 1 Dp 4791 framgår det även var den befintliga vegetationen är. Träden längst Lönnebergagatan finns med, och är skyddade enligt plan (Malmö Stad stadsbyggnadskontor 2006). Resterande alléer i området är markerade på illustrationsplanen utan bestämmelser. Ritningarna visar

en bild på vad Gyllins trädgård kommer att bli och skapar ett intryck av att platsen kommer vara fullt med grönska liksom beskrivningarnas uppmaningar.

5. Diskussion

5.1. Alléer

Alléer har varit en del av Sveriges landskapsbild länge och bidrar på flera olika sätt till ekosystemtjänster genom dess form, träd och kulturella arv. En allé kan se ut på olika sätt, enligt Nationalencyklopedin består en allé av rader av träd på båda sidor om vägen (u.å.). Medan Naturvårdsverket ser ett värde i ensidiga trädrader som allé också (2014). Alléers uppkomst från den franska barockstilen (Calmerbjörk et. al 1998) som sakta men säkert utvecklades till något som gynnade alla blir på många sätt en symbol för hur klasskillnader i landet blev aningen mindre. Då utgjorde allén en statusmarkör, nu ser vi dem längs vägar och kanske reflekterar vi inte så mycket över dem, ibland ser vi dem längs gångstråk där trädens prakt tas in och njuts av. Allén har en förmåga att bidra med väldigt mycket samtidigt som den inte alltid gör ett enormt spektakel av sig själv. Trots att de ibland går obemärkta förbi så bidrar de till en stor del ekosystemtjänster och inte minst de kulturella. Dagens alléer planteras och värnas om men de äldre alléerna är de som bidrar mest (Naturvårdsverket 2014). Att bevara de äldre träden som i vissa fall även är hamlade, är en viktig del av framtiden. För att träden ska få bidra med de tjänster som de gör är det viktigt att de får stå kvar länge och att de bedöms utifrån individ (Mebus 2014). Eftersom alléer är skyddade så krävs det att man tänker en gång extra vid bedömning av vitalitet eller i projekteringsförslag vilket gynnar träden då det inte är lika enkelt att ta ner dem (Naturvårdsverket 2014). Med hjälp av alléer så finner den biologiska mångfalden habitat och kan spridas ostört (Naturvårdsverket 2014). För att skapa hållbar stadsplanering kan även formen blandallé vara en idé att applicera i landskapet (Karimzadeh 2019). Metoden fungerar på ett sätt där bevarande av alléer står i fokus. Det innebär att sjukdomsdrabbning som i värsta fall kan ta ner alla träd i en allé på samma gång inte blir lika skrämmande då blandallén ger mer svängrum för dessa fall. Dessutom inkluderas fler arter inom samma konstellation och skapar artdiversitet inom allén.

Hamlingen av alléer sker inte i samma utsträckning längre då behoven inte är lika stora (Claesson 2016). Träd som tidigare blivit hamlade är trots det viktiga för landskapet då de skapar ännu mer möjlighet för den biologiska mångfalden

(Calmerbjörk et al. 1998). De gör det även möjligt att se en skötselmetod som tillhör vår historia och blir en förlängning av människans tuktande av landskapet (Olsson 2012). Hamling är ännu en anledning till att vissa träd kan vara skyddsvärda. Ett hamlat träd är, likt en allé, ett fenomen där människan har en tydlig hand i naturen.

5.2. Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster är viktiga för oss människor. De bidrar till ett flertal olika nyttor för oss. Vissa är lätta att se medan andra tas för givet. Ekosystem är naturens interaktion och människors samverkan med den (TEEB 2011). Tjänsterna dras från ekosystemen. Ekosystemtjänster utgörs av de nyttor som vi människor kan dra av naturen och kommer från dess levande organismer (Naturvårdsverket 2020). Olika definitioner om hur ekosystemtjänster kategoriseras går att finna, men en övergripande kunskap om ekosystemen och dess kontakt med människan samt förmåga att skapa tjänster faller under en överenskommelse. Ekosystemtjänsterna utgörs av fyra olika delar, försörjande, reglerande, stödjande och kulturella (MA 2003). De olika slags tjänsterna delas upp i rimliga former och skapar en tydlig sammanfattande bild för den som vill läsa om dem. De försörjande ekosystemtjänsterna är direkta och fysiska (Boverket 2019). De reglerande ekosystemtjänsterna är naturens sätt att rena vatten och luft, reglera klimat och likande (Boverket 2019). De stödjande ekosystemtjänsterna är hjälper andra tjänster genom biodiversitet syre och liknande (Boverket 2019).

De kulturella ekosystemtjänsterna är mer svåra att värdera och kategorisera (Abson et. al 2013). Termerna ser olika ut jämfört med övriga och kan därför vara mer svårfångade. Eftersom de kulturella ekosystemtjänsterna ligger i brukarens värderingar så bidrar de inte på samma synliga sätt som till exempel ett träd som ger skugga. Detta gör att de blir svåra att sätta finger på vilket kan vara en anledning till att de inte är lika beforskade som de andra tjänsterna. För att analysera de kulturella ekosystemtjänsterna på plats har Boverkets (2019) definitioner använts. De kategoriseras i fyra olika delar och ger en överblick på vad som ingår. Trots det är delarna diffusa och vissa har varit svårare än andra att hitta information kring. De andliga och symboliska är en av de delar där informationen inte är helt tydlig. Genom att se hur människor använder sig och vänder sig till naturen i området skapas någon slags uppfattning.

5.3. Gyllins trädgård

Gyllins trädgård blir på många sätt en viktig historisk del av Malmös historia. Den gamla handelsträdgården var under sin tid stor och utformningen av det nya

området låter det inte gå onämmt förbi. Genom att se till att grönska är en stor del i projekteringen ser man det som ett bevarande eller snarare en hyllning till vad som en gång var. Husie ligger lite i utkanten av staden så Gyllins trädgård står ganska ostört för sig själv. Med stora vägar runt omkring såsom Sallerupsvägen så är området en plats som många kör förbi men kanske inte in i. Gyllins trädgård har följt ett flertal planer vid planering och byggnation så som en Grönplan och Översiktsplan 2000 (Malmö Stad 2003, Malmö Stad stadsbyggnadskontor 2006). Projektet har sedan delats in i fyra olika etapper och projekterats ut efter dem (Malmö Stad stadsbyggnadskontor 2006). Området har idag en stor och öppen dagvattenhantering vilket blivit uppmärksammat samt ett flertal bostäder, låga som höga och en stor del vegetation. Träden i området bidrar till att fördröja dagvattenhanteringen från den öppna dammen (Malmö Stad stadsbyggnadskontor 2006) och även till en hel del ekosystemtjänster. Området känns luftig och välkomnande. Lekplatser med naturteman har anlagts som ännu en förlängning till den forna handelsträdgården. I Gyllins trädgård finns det ett flertal alléer och tre av dem diskuteras i arbetet. Fem olika ortofoton har inkluderats i arbetet för att visa hur Gyllins trädgård har sett ut tidigare. De startar vid år 1938-47 då området endast bestod av åkermark, visar sedan handelsträdgården och slutar vid år 2012 när området var helt ny projekterat. Alla visar att den hamlade lindallén står längs samma väg och fylls sedan vid 2012 ut med ekar. Det går även att se rödeksridån på kartorna från 1960-2012. Ridån förändras aningen genom att växa och bli större med står kvar på samma plats.

5.4. Platsanalys

Alléerna är skyddade i plan vilket innebär att deras vitalitet och bevarande bör tas i beaktning vid projektering av området. De största alléerna på platsen utgörs av parklind, ek, silverlön och rödek. Alla träd på platsen bidrar till att skapa ett livligt och friskt intryck av området.

Trots att lindallén är skyddad har ett träd tagits ned för att göra plats åt en infartsväg. Anledning till detta är oklart då det i planritning och på plats ser ut som om det varit möjligt att göra vägen tillgänglig med god plats utan att ta ner ett träd. Lindarna som är tidigare hamlade visar inga tecken på att bli hamlade idag, anledning till detta framgår inte i underlag men skulle kunna vara på grund av skötselkostnad eller arkitektonisk strategi för att anpassa träden till de nyplanterade ekarna. Vid kontakt med kommunen har de inte kunnat ge svar på frågan. Hamling av de äldre träden som inte hamlats på länge är svårare att utföra än i vanliga fall vilket innebär att de kan behöva restaureringshamlas eller avlastningsbeskäras (Claesson 2016). Eftersom det inte framgår i underlag är det svårt att avgöra huruvida lindarna har

varit med om det här. Att träden är hamlade och står i en allé gör dem viktiga för det biologiska kulturarvet (Riksantikvarieämbetet 2014).

Hamlade träd blir i många fall äldre än andra (Calmerbjörk et. al 1998). De gamla och hamlade träden är alla viktiga för ekosystemtjänsterna. Eftersom de är äldre så är de särskilt skyddsvärda och bidrar bland annat till den biologiska mångfalden. Dessutom är hamlade träd ofta utsatt för röta och hålrum vid beskärningspunkterna vilket skapar rum för insekter och andra arter som på så sätt får ett bra habitat. Genom hamling blir tillväxten av träden långsammare vilket ger dem mer kraft till att försvara sig mot andra angrepp (Claesson 2016). Eftersom lindarna står längsvid en av de större vägarna i Gyllins trädgård och sträcker sig parallellt med Sallerupsvägen kan man även tänka sig att de bidrar med en del reglerande ekosystemtjänster så som bullerdämpande och vindskydd. Hamlingen speglar även den forna landskapsbilden och blir på så sätt viktig för de kulturella ekosystemtjänsterna. Dessutom skapar dem ett grönt inslag i den hårdgjorda delen vid promenad- och cykelstråk vilket bidrar till hälsan och skapar möjlighet för rekreation (Boverket 2019). Då träden står utanför bostäderna skapas möjlighet till grönska inom ett kort avstånd, vilket är en viktig förutsättning för psykisk hälsa (Bergström et. al 2009).

De nya ekarna fungerar både som ett sätt att skapa en längre och mer sammanhängande allé samt att binda samman tiderna, ekarna representerar på så sätt ett ungt projekterat område medan lindarna talar om en annan tid. Dessutom agerar ekarna en säkerhet vid sjukdomsdrabbning. Alléer utformade av en art skapar ensidiga växtbestånd och innebär att risken för sjukdoms- eller skadedjurdrabbning är större (Karimzadeh 2019). Blandalléer skapar större resistens och artdiversitet och blir på så sätt ett mer hållbart alternativ (Karimzadeh 2019). I många fall anses blandallén skapa ett helt nytt intryck och är inte i alla fall uppskattat. Detta kan bero på att en allés arkitektoniska uttryck ofta går hand i hand med enhetlighet och repetition i form och art val (Karimzadeh 2019). Då man i många fall vill använda sig av arter som redan stått på platsen kan dessutom art val spela stor roll för det historiska sambandet till platsen. Trots det är homogena landsvägsalléer inte ett historiskt måste och utgjorde endast en mindre del av de alléer som planterades i Sverige (Persson 1996). Lind- och ekallén talar på många sätt om ett tänkande där bevarandet av allén står i fokus, genom att vara dels skyddade i plan och dels som blandallé.

Allén av silverlön är den enda yngre allén i området som det inte går att hitta någon ålder på i underlagen. Varför de inte blivit dokumenterade framgår inte i underlag och verkar märkligt då de andra yngre alléerna som inte valts vid analys av området är utsatta. För att lista ut när träden blivit planterade har kartor jämförts. På en karta

från 1938-47 går det att se att de tidigare har stått träd längs samma stråk. Inte i form av en allé, utan som spridda enskilda träd. När området sedan har projekterats om har träden försvunnit och syns inte till igen förrän på en karta från 2013. Eftersom projektet stod klart någon gång under 2012 bör det innebära att dessa träd, likt de andra i området, även är runt 9 år gamla. Eftersom alla träd är vid god vitalitet och har ungefär samma stambredd och höjd ser de ut att ha blivit planterade samtidigt. Den nyare allén av silverlönna är ännu inte lika generös för den biologiska mångfalden som lindallén, det är viktigt att träden får stå så att de kan bli tillräckligt gamla för att börja generera de tjänster som vi drar så stor nytta av. Vad de yngre träden bidrar som mest till blir således de kulturella ekosystemtjänsterna. Även de skapar stråk och visar vägen runt om i området, de bidrar till hälsan och de sociala interaktionerna (Boverket 2019). De skapar sammanhang och för människor samman. Träden som står längs gatorna i området kan även tänkas bidra till naturpedagogik genom så enkla medel som att bana väg till förskolan, de ger barn möjlighet att utforska olika arter och känna på materialet (Bergstöm et. al 2009). De ger löv på marken runt hösten utanför husen och tillåter barn att skapa, känna, lukta och lära sig om dem.

Rödekarna är även de skyddade i plan och har valts att bevaras vid projektering. Trots att de inte definieras som en allé, då de inte står längs en väg och inte faller under varken Nationalencyklopedins, naturverkets eller Svenska Akademiens ordboks definiering (u.å., 2014, u.å.) skapar de på många sätt samma intryck och känsla som en allé gör. Genom den upptrampade gången under lövverket går det att argumentera för att beståndet liknar en allé trots allt. Träden bidrar till ekosystemtjänsterna likt alléerna genom dess utformning. Med ett tätt krontak och mjukt formade gångväg skapas möjligheter till rekreation och sociala interaktioner. I beståndet återfinns rester av ett flertal kojor som byggts och skapar pedagogisk miljö för barnen i området. Ridån kan även tänkas skapa en känsla av sinnlig upplevelse och andlighet i form av det lugn som uppstår när lövverket och de tätt stående stammarna stänger ute ljuden runt om kring och skapar en egen sal.

5.5. Analys av planeringsunderlag

Sammanfattningsvis omnämns begreppet alléer inte särskilt mycket i underlagen. De kulturella ekosystemtjänsterna går att utläsas mellan raderna i form av värden som ska gynnas och att de äldre träden ska bevaras framgår tydligt.

I det skrivna underlaget för Gyllins trädgård framgår det hur stor påverkan naturen har på utformningen av området. Som bestämmelser ingår det vid flertaliga punkter att vegetationen ska vara en stor del av projekteringen för att behålla Gyllins trädgårds identitet som före detta handelsträdgård (Malmö Stad

stadsbyggnadskontor 2006). Anledning till det varierar beroende på vem som angett uppgifterna och kan bero på allt från kulturarv, pedagogik till estetik. Alla skrifter talar även om hur viktig befintlig vegetation är och hur den bör bevaras (Malmö Stad stadsbyggnadskontor 2013). Vid flera tillfällen nämns även allén längs Lönnebergagatan, vilket är allén av hamlade lindar. Träden vill man bevara och ses som en inspiration till att skapa fler trädrader för att knyta samman den nya bebyggelsen och vegetationen med de äldre träden (Malmö Stad stadsbyggnadskontor 2006). Alléerna nämns sällan i underlaget men den befintliga vegetationen nämns, vilken utgörs av lindallén och rödeksridån utöver ett syrenbuskage som även ska bevaras. De olika kvaliteter som appliceras på naturen i området utgör en del av de kulturella ekosystemtjänsterna. Som följd av kulturhistoria visar lindallén på en äldre skötselmetod, de bidrar till de biologiska värdena och de visar hur landskapet sett ut tidigare. Det kan även appliceras på Boverkets (2019) begrepp ”Symbolik och andlighet” där historiska traditioner kan skapa en identitet till platser. Det sägs även vara viktigt med vegetation som del av pedagogik till förmån för barnen (Malmö Stad stadsbyggnadskontor 2013). Naturen som del av pedagogik är en viktig del av kulturella ekosystemtjänster, aktivitet i naturen skapar möjlighet för barn att utforska och lära sig (Bergström et. al 2009). Naturen ska agera både som sätt att avgränsa mellan byggnader samt att skapa allmänna sociala sammanhang för de boende. I de kulturella ekosystemtjänsterna ingår sociala interaktioner och grönskan i området skapar möjlighet för människor att mötas och skapar en social sammanhållning (Bergström et. al 2009). Alléerna i området står och visar väg och skapar grönska som kan uppskattas av alla oberoende av socioekonomiska skillnader. De värden som underlaget vill skapa och bevara på platsen kan alla definieras som de kulturella ekosystemtjänsterna även fast de ordagrant inte nämns i beskrivningarna. Kulturella ekosystemtjänster värnas om vilket alléer skapar. Trots att Gyllins trädgårdar finns, det vill säga det naturnäraområdet, så vill de i beskrivningar även att det ska finnas möjlighet till rekreation i det bebyggda. De yngre alléerna framgår det inget mer om än att det kan fungera för att binda samman till andra trädrader (Malmö Stad stadsbyggnadskontor 2013). I ritningarna får vi se ett grönt Gyllins trädgård och det binds samman med hur det ser ut på platsen idag. Utöver att skydda lindallén i planritning skyddas även rödeksridån (Malmö Stad stadsbyggnadskontor 2006). Dessvärre är det här de enda gångerna som alléer nämns.

5.6. Metoddiskussion

Metoden har i arbetet bestått av tre olika delar, en litteraturstudie som ämnar att ge en övergripande bakgrund till ämnena alléer, ekosystemtjänster och kulturella ekosystemtjänster. En fallstudie i form av en platsanalys och analys av underlag har sedan skett. Underlaget har analyserats för att undersöka hur alléer beskrivs och

syns i planeringsstadier. Platsanalysen har skett för att undersöka hur underlaget stämmer överens med slutresultat.

Litteraturstudie som metod var ett sätt att dyka ner i alléer och dess utveckling genom historien. Genom ett flertal olika skrifter har alléerna undersökts från 1600-talet till nu. Metoden har bidragit till att skapa en bredare bild av hur alléer genom tider har brukats och var ifrån de härstammar. Litteraturstudien har även gjorts för att undersöka ekosystemtjänster där en djupdykning skett kring kulturella ekosystemtjänster. För ekosystemtjänsterna finns det ett flertal olika skrifter då det är ett vedertaget uttryck. Problemen uppstod vid försök att generalisera de kulturella ekosystemtjänsterna, detta då det är den minst forskade kring tjänsten. Det nämns även vid ett flertal tillfällen att de kulturella ekosystemtjänsterna är svåra att kategorisera och inte faller under samma benämningar som de andra. Medan det finns en stor mängd information om ekosystemtjänster har endast en handfull skrivits kring de kulturella. Källorna som använts har till stor del utgått från icke akademiskt granskad litteratur men även sådan har undersökts i så stor omfattning som arbetet har tillåtit.

Att använda Gyllins trädgård som objekt för platsanalys har gjorts då målet med arbetet var att undersöka ett relativt nybyggt område i Malmö. Eftersom resmöjligheten minskat under året skulle området ligga i Malmö eller i närheten för att ge möjlighet till platsanalys. Att området skulle vara ungt var för att få se på ett material där underlag kunde tolkas i moderna termer. Valet fungerade bra som studieobjekt.

Platsanalysen har gjorts för att jämföra underlaget. Anledning till detta var att analysera om underlaget stämmer överens med hur platsen till slut blivit. Efter besök har platsanalysen utgjort en stor del av arbetet.

Analysen av underlag har tillåtit att skapa en större uppfattning kring hur alléer omnämns inför projektering av områden. Anledning till att detta val har gjorts har varit på grund av en nyfikenhet kring om alléer som annars är så omtalade tas tillvara i beskrivningar. Metoden har hjälpt att förstå hur en faktiskt anlagd plats behandlat ämnet.

6. Slutsats

En kort sammanfattning av vad arbetet resulterat i:

- Litteraturstudien visar att alléer bidrar till flera olika positiva tjänster samt anses vara särskilt skyddsvärda och bör bevaras om träden är äldre.
- Alléer kan utgöras av rader längs ena sidan av vägen, båda sidor om vägen och kan stå i enkla eller dubbla rader.
- Alléer kan på flera sätt bidra till de kulturella ekosystemtjänsterna.
- Blandalléer är viktiga för en långsiktig hållbar plantering.
- De kulturella ekosystemtjänsterna är inte beforskade som de övriga tjänsterna och är därför svårare att definiera.
- Gyllins trädgård utformas med beskrivning att skydda träden i en av alléerna enligt plan.
- Underlag nämner inte alléer i stor utsträckning men de är måna om att bevara den befintliga vegetationen.
- De kulturella ekosystemtjänsterna nämns inte ordagrant i underlag men de värden som utgör vikt går alla att hänföra till kulturella ekosystemtjänsterna.
- De yngre alléerna nämns endast som ett sätt att förlänga de redan befintliga trädraderna.

7. Referenser

Tryckta källor

Abson, D., Fischer, J., Hanspach, J., Ioana, A., Milcuc, (2013) *Cultural ecosystem services: a literature review and prospects for future research*. Ecology and Society 18(3):44. <http://dx.doi.org/10.5751/ES-05790-180344>

Armsworth, R., Barbosa, O., Davies, R.G., Fuller, A., Gaston, K.J., Johnson, P., Tratalos, J.A. (2007). *Who benefits from access to green space? A case study from Sheffield, UK*. Landscape and urban planning 83

Anznar, O., Daniel, A., Arnberger Boyd, J. W T. C., & Muhar, A. et al. (2012). *Contributions of cultural services to the ecosystem services agenda*. PNAS, 8812-8819

Bengtsson, R., Bucht, E., Degerman, S., Pålstam, Y. (1996). *Svenska landsvägsalléer*. Stad & Land, SLU, Alnarp

Bergström, K., Johansson, A-K. & Kollberg, S. (2009). *Grönområden för fler: en vägledning för bedömning av närhet och attraktivitet för bättre hälsa*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut. Tillgänglig: http://www.fhi.se/shop/material_pdf/R2009-2-Gronomraden-for-fler.pdf [2021-03-14]

Bolund, P., & Hunhammar, S. (1999). *Ecosystem services in urban areas*. Ecological Economics(29)

Boverket (1999) *Gröna områden i planeringen*. Karlskrona: Boverkets publikationsservice

Boverket (2019). *Typer av ekosystemtjänster*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/planeringsfragor/ekosystemtjanster/olika-typer-av-ekosystemtjanster/> Hämtad 2021-03-14]

Boverket (2020). *Ekosystemtjänster ger attraktiva och hållbara städer*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/ekosystemtjanster/naturen/attraktivt/> [2021-03-14]

Boverket (2020). *Platsanalyser*. <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/brottsforebyggande-och-trygghetsskapande-atgarder/metoder/kunskapsinhamtning/platsanalyser/> Hämtad 2021-05-25.

Boverket (2021). *Gör grönskan till en naturlig del av staden*. <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/planeringsfragor/ekosystemtjanster/> [2021-03-17]

Calmerbjörk. M., Höök Patriksson. K., Pehrson. I., Simonsson. R., Svedlund. L. (1998). *Skötselhandbok för gårdens natur- och kulturvärden*. Jordbruksverket, Stockholm.

Claesson. I. (2016). *Hamla dina träd – så här gör du*. Länsstyrelsen, Västra Götalands län. Tillgänglig: <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.1dfa69ad1630328ad7c7ec59/1526068322898/hamla-dina-trad.pdf> [2021-03-17]

Douglas, I. (2012). Urban ecology and urban ecosystems: understanding the links to human health and well-being. *Environmental Sustainability*(4)

Falun (2019) *Översiktsplan och fördjupande översiktsplaner – Symbolik, identitet och andlighet*. Tillgänglig: <https://www.falun.se/oversiktsplan-och-fordjupade-oversiktsplaner/antagna-fordjupade-oversiktsplaner/fordjupad-oversiktsplan-falutort-och-området-runt-varpan/hansyn/gronska-och-vatten/kulturella-ekosystemtjanster/symbolik-identitet-och-andlighet.html> [2021-03-13]

FHI (2018). *Övergripande mål för folkhälsa*. Tillgänglig: <http://www.fhi.se/om-oss/Overgripande-mal-for-folkhalsa/> [2021-03-17]

Hård af Segerstad. L., Johansson. E., Keane, Å., Philipson. K., Stenkula, U. & Wijmark. J. (2014). *Ekosystemtjänster i stadsplanering – en vägledning*. Tillgänglig: stockholmroyalseaport.com / Innovationsarena / C/O City / Projektresultat / Ekosystemtjänster i stadsplanering – en vägledning [2021- 03-15]

Jakobsson. Å., Olsson. P. (2005). *Alléhandboken*. Wallin och Dalholm, Lund

Jordbruksverket (2020). *Natur- och kulturmiljöer – Alléer och pilevallar*. Tillgänglig: <https://jordbruksverket.se/vaxter/odling/biologisk-mangfald/natur--och-kulturmiljoer> [2021-03-13]

Karimzadeh, N. (2019). *Rita inte enformiga alléer!*. Arkitekten, 17 september
Malmö Stad (2001). *Översiktsplan för Malmö 2000*. Tillgänglig: <https://malmo.se/download/18.1c002f7b12a6486c372800012133/1491302355974/%C3%96Psammanfattningop2000.pdf> [2021-03-14]

Malmö Stad (2003). *Grönplan för Malmö 2003*. Tillgänglig: <https://malmo.se/download/18.1c002f7b12a6486c372800012081/1491302360509/Gronplan-for-Malmo-2003.pdf> [2021-03-14]

Malmö Stad stadsbyggnadskontoret (2006). *Beskrivning som tillhör förslag till detaljplan för del av Gyllins trädgård (etapp 1) i Husie i Malmö*. Dp 4791

Malmö Stad stadsbyggnadskontoret (2010). *Tillhörande detaljplan för del av Gyllins trädgård (naturparken) i Husie i Malmö*. Dp 5098

Malmö Stad stadsbyggnadskontoret (2013) *Detaljplan för del av Gyllins trädgård (etapp 2) i Husie i Malmö*. Dp 5174

Malmö Stad stadsbyggnadskontoret (2016). *Detaljplan för del av Gyllins trädgård (etapp 3) i Malmö*. Dp 5339

Mebus, F. (red) 2014. *Fria eller fälla. En vägledning för avvägningar vid hantering av träd i offentliga miljöer*. Riksantikvarieämbetet, Stockholm

Millennium Ecosystem Assessment (MA) (2003). *Ecosystems and human well-being : a framework for assessment*. Washington, D.C.: Island Press.

Nationalencyklopedin (u.å) Allé. Tillgänglig: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/alle> [2021-03-15]

Naturvårdsverket (2014). Allé. Tillgänglig: <http://www.naturvardsverket.se/upload/stod-i-miljoarbetet/vagledning/skyddade-omraden/biotopskydd/01-alle-2014-04-15.pdf> [2021-03-15]

Naturvårdsverket (2020). *Ekosystemtjänster är grunden för vår välfärd*. Tillgänglig: <https://www.naturvardsverket.se/ekosystemtjanster> [2021-03-17]

Nielsen. O. (2016) *Gyllins trädgård – Målbeskrivning*

Olsson, P. (2012). *Ömse sidor om vägen allén och landskapet i Skåne 1700-1900*. Kungl. Skogs- och lantbruksakademien.

Persson, B. (1996). *Vägen till allén*. Stad & Land Nr 137, SLU, Alnarp

Riksantikvarieämbetet och Centrum för biologisk mångfald (2014). *Biologiskt kulturarv – växande historia*. Tillgänglig: <http://raa.diva-portal.org/smash/get/diva2:1234832/FULLTEXT01.pdf> [2021-03-17]

Svenska Akademiens Ordbok (u.å) *Allé*. Tillgänglig: https://www.saob.se/artikel/?unik=A_0979-0009.99B6&pz=5 [2021-03-15]

TEEB (2011). *TEEB Manual for Cities: Ecosystem Services in Urban Management - The Economics of Ecosystems and Biodiversity* (TEEB): Geneva.

Trafikverket (2020) *Alléer*. Tillgänglig: <https://www.trafikverket.se/nara-dig/Norrbotten/natur-och-kultur/alleer/> [2021-03-15]

Ritningar

Malmö Stad stadsbyggnadskontoret (2006). *Illustration tillhörande detaljplan för del av Gyllins trädgård (etapp 1) i Husie i Malmö*. Dp 4791

Malmö Stad stadsbyggnadskontoret (2013). *Detaljplan för del av kvarteret Gyllins trädgård (etapp 2) i Husie i Malmö*. Dp 5174

Malmö Stad stadsbyggnadskontoret (2006). *Detaljplan för del av Gyllins trädgård (etapp 1) i Husie i Malmö*. Dp 4791

Figurer

Figur 1. Skiss över olika alléers uppbyggnad, Illustration: Lovisa Jakobsson (2021)

Figur 2. Symboler för kulturella ekosystemtjänster (Hård af segerstad et al. 2014)

Figur 3. Gyllins trädgård Eniro (u.å.) © TerraTec © Lantmäteriet/VISMA_ [2021-03-20]

Figur 4. Illustrationsplan med etapper Karta: Malmö Stad stadsbyggnadskontoret (2006) Illustrering på bild: Lovisa Jakobsson (2021)

Figur 5. Lantmäteriet (1938-47) Gyllins trädgråd. SWEREF 99 TM, RH 2000. Flygfoto © Lantmäteriet, Illustrering på bild: Lovisa Jakobsson (2021) [2021-05-25]

Figur 6. Lantmäteriet (1960) Gyllins trädgråd. SWEREF 99 TM, RH 2000. Flygfoto © Lantmäteriet, Illustrering på bild: Lovisa Jakobsson (2021) [2021-05-25]

Figur 7. Lantmäteriet (1975) Gyllins trädgråd. SWEREF 99 TM, RH 2000. Flygfoto © Lantmäteriet Illustrering på bild: Lovisa Jakobsson (2021) [2021-05-25]

Figur 8. Lantmäteriet (2012) Gyllins trädgråd. SWEREF 99 TM, RH 2000. Flygfoto © Lantmäteriet, Illustrering på bild: Lovisa Jakobsson (2021) [2021-05-25]

Figur 9. Illustration av Gyllins trädgård med alléer utsatt, Lantmäteriet (2012) Gyllins trädgråd. SWEREF 99 TM, RH 2000. Flygfoto © Lantmäteriet, Illustrering på bild: Lovisa Jakobsson (2021)

Publicering och arkivering

☒ JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.